

Çağdaş Bakış

ÇAĞDAŞ EĞİTİM KOOPERATİFİ

ADIM ADIM İKİNCİ NOBEL'E

“ Çağdaş Eğitim Kooperatifi'nin 26. kuruluş yıl dönümünde “Kır Çiçekleri”ne yönelik mektup kaleme alan bilim insanı Prof. Dr. Aziz Sancar, yeni bir buluşa daha imza atarak, adım adım ikinci Nobel ödülüne gidiyor. ”

2023

2023'ÜN TEKNOLOJİK
TRENLERİ

sayfa 12

“BİR BAKIŞTA EĞİTİM 2022”
ARAŞTIRMASI

sayfa 17

EĞİTİMİN GELECEĞİ
VE BECERİLERİ

sayfa 22

Web sitemize
ulaşabilirsiniz

*En iyi bireyler, kendinden önce
mensup olduğu toplumu düşünen onun varlığının ve
mutluluğunun korunmasına yaşamını adayanlardır.*

K. Atatürk

künye

Sahibi Çağdaş Eğitim Kooperatifi adına
Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Müfit PARLAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Teoman ALPER

Yayın Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Füsün KUTER

Yayın Kurulu
Fehmi ENGİNALP
Evrım YILDIRIM
Melek KARAVUL
Teoman ALPER
Seda Lale BUDUN

Fotoğraflar
Ali AKALIN

Yayına Hazırlık
Mae Reklam Matbaa San.Tic.A.Ş.

Reklam Pazarlama
Ayşen İNCİ

Yazışma Adresi
Ertuğrul Mah. Uğur Mumcu Bulvarı 17/3
Nilüfer / BURSA
Tel: 444 2 235 - 0 224 413 47 18 - 58
www.cagdas.org.tr
cagdas@cagda.org.tr
ISSN: 2147 - 5601

Üç ayda bir yayınlanan yerel süreli dijital yayın. Dergide yayınlanan yazı ve fotoğrafların tüm hakları saklıdır. Ticar, yayın değildir. yazıların sorumluluğu yazarına aittir.

SOSYAL MEDYA

TAKİPTE KALIN

cagdasegitim.kooperatifi

bursa_cck

cagdasegitimkooperatifi

ÇEKTVyoutube

adına kurumımıza başta
bulunmuştur

Acınızı paylaşıyor, merhumâ
Allah'ın rahmet,
alesine, sevenlerine sabır ve
başsağlığı diliyoruz.

*****

Ayrıca bu faaliyet
için düzenlenen
Çağdaş Eğitim Kooperatifleri
görevlileri adına
teşekkürlerinizi sunuyuz.
YÖNETİM KURULU

Sayın _____

Anneler Günü nedeniyle.....
adınıza Çağdaş Eğitim Kooperatifine başta
bulunarak, bir "Kır Çiçeği"nin daha geleceğe
umutla bakmasını sağladık.

Anneler Gününüzü kutluyor,
teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Yönetim Kurulu

Meltem
& Timuçin

Sizlerin adına Çağdaş
Eğitim Kooperatifine
başta bulunarak,
"Kır Çiçekleri"nin
geleceğe umutla
bakmasını sağladık.

Mutluluğunuzun
paylaşımına için
teşekkür ederiz.

23.04.2019

Sayın _____

Babalar Günü nedeniyle.....
adınıza Çağdaş Eğitim Kooperatifine başta
bulunarak, bir "Kır Çiçeği"nin daha geleceğe
umutla bakmasını sağladık.

Babalar gününüzü kutluyor,
teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Yönetim Kurulu

ACINIZI DA MUTLULUĞUNUZU DA PAYLAŞIYORUZ

444 2 235

0 530 667 24 17

celenk@cagdas.org.tr

Mutlu ve hüzünlü günler
için **çelenk** hizmetimizin
yanı sıra **taziye, doğum günü,
yıl dönümü,
doğum, anneler ve
babalar günü** kartlarıyla
duygularınızı
paylaşıyoruz.

www.cagdas.org.tr

başkandan

UMUTLARIMIZI YEŞERTECEĞİZ

Prof. Dr. Müfit PARLAK

Değerli ÇEK ailemiz,

Küresel salgın (COVID – 19) nedeniyle acıyı ve hüznü doruklarda yaşadığımız, “Maske, Mesafe, Temizlik” kelimelerini belleklerimizde kazıdığımız, günlük yaşamda ve çalışma koşullarında ekonomik sorunlarla boğuştuğumuz bir yılı geride bırakarak, umutlarımızı ve hayallerimizi yeni yıla taşıyoruz.

Cumhuriyetimizin 100. yılını kutlayacağımız 2023, bizleri bu yönden ne derece heyecanlandırıyor, ekonomik koşullardaki belirsizlikler, sosyolojik ve ekolojik dengelerdeki bozulmalar, tüm duyarlı çevreler gibi bizleri de kaygılandırıyor!

ÇEK ailesi olarak, sevgili ATA’mızın ilkelerinden aldığımız ilhamla, bugün ve gelecekte bizleri her ne zorluklar, yokluklar ve sorunlar bekliyor olursa olsun; çocuklarımızın, ülkemizin ve dünyanın, aydınlık, mutlu geleceği için umutlarımızı kaybetmeyeceğiz, hedeflerimizi gerçekleştirmeye ve daha nice 100 yıllar uzgörümlerimizi oluşturmaya devam edeceğiz.

Değerli ÇEK ailemiz,

Yeni yılda “Çağdaş Bakış” dergimiz farklı bir formatta karşınızda olacak. Okullarımız, yurtlarımız, sosyal sorumluluk projelerimiz ile ilgili etkinlikler, “Bülten” olarak üç ayda bir yayınlanacak.

“Bilim –Teknoloji”, “Eğitim”, “Kültür-Sanat” ve “Sosyal” içerikli makaleler, araştırmalar, yazılar ve haberler, bundan böyle dört ayda bir yayınlanacak olan “Çağdaş Bakış” dergimizde yer alacak.

Kurulduğumuz günden bugüne ÇEK ailemizde yaşattığımız “dayanışma ruhu”nu, 2023 yılında bir motivasyon stratejisi haline getireceğiz.

Bu amaçla, ülke ve dünya genelinde ÇEK ile benzer amaçlar ve ilkeler doğrultusunda faaliyet gösteren kuruluşların oluşturduğu bilişim ağlarında daha etkin yer alarak, “ağların gücü ile gücümüze güç katma” kararlılığındaız.

2023 yılının, ÇEK ailesine, tüm paydaşlarımıza, ülkemize, insanlığa; sağlık, mutluluk, huzur, barış ve daha güzel yarınları hazırlayan başarılar getirmesini diliyorum.

‘Çağdaş Bakış’ ile iyi okumalar ...

ADIM ADIM İKİNCİ NOBEL'E

“ Çağdaş Eğitim Kooperatifi'nin 26. kuruluş yılı dönümünde “Kır Çiçekleri”ne yönelik mektup kaleme alan bilim insanı Prof. Dr. Aziz Sancar, yeni bir buluşa daha imza atarak, adım adım ikinci Nobel ödülüne gidiyor.

Prof. Dr. Sancar ve ekibi, laboratuvarlarda deneylerde çok kullanılan EdU olarak bilinen molekülün, özellikle beyin kanserlerinin tedavisinde kullanılabileceğini keşfettiler. Prof. Dr. Sancar ve ekibinin bulguları, Amerikan Bilimler Akademisi'nin -PNAS- dergisinde yayımlandı. Prof. Dr. Sancar, deneylerde, ikili kesim-onarım mekanizmasının, DNA sarmalında hasar gören bölümü (26 Nükleotidlik) kesip çıkardığını, yerine doğrusunu koyduğunu ve DNA'mızın hasarsız çalıştığını belirlediklerini kaydetti.

Bunu daha önce test tüpünde kanıtladıklarımı anımsatan Prof. Dr. Sancar, “**Kanıtımızın insan hücresi içinde de tam böyle mi oluyordu, yoksa 26 nükleotitten daha fazlası mı çıkarılıyor ve yerine daha çok nükleotid mi konuyordu, merak ettik. Bunu anlamak için de laboratuvar deneylerinde bildik EdU isimli molekülü kullandık**” diye konuştu.

BEKLENMEDİK SONUÇ

Prof. Dr. Sancar, deneylerin beklenmedik sonuçlar verdiğini, adeta bir şok yaşadıklarını, EdU molekülünün sağlam DNA'da hasara uğramış gibi etki yaptığını ve onarım mekanizmasını harekete geçirdiğini belirterek, şöyle konuştu:

“**Böyle bir etki beklemiyorduk! Sebepini araştırdık. Bozulmamış sağlam hücrelerin bulunduğu besi ortamına EdU molekülü koyduk ve baktık ki hücre onarım mekanizmasını çalıştırarak bu molekülü durmadan kesip çıkartıyor. Çıkarılan molekül serbest kalınca tekrar genoma giriyor, hücre onu tekrar kesip dışarı atıyor ve kör döngü böyle devam ediyor. Sonunda EdU ile başa çıkamayan hücre ölüyor (apoptoz).**”

BEYİN KANSERİYLE İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Sancar, keşfin beyin kanseriyle ilişkisi konusunda da şunları söyledi:

“**EdU molekülünün bariyerleri aşarak beyine rahat geçtiği biliniyor. Kemoterapi ilaçları, mesela en çok kullanılan Cisplatin ise beyine giremiyor. Biz de madem EdU hücreleri bu şekilde hücreyi öldürüyor, eğer beyin kanseri olan bir hastaya verilirse beyine gider, bu kanserli hücrelerin DNA'sına girer ve nöronlara zarar vermeden tümörü öldürür, sonucuna vardık.**

Neden sağlıklı beyin hücrelerine zarar vermez? Çünkü beyin nöronları DNA sentezi yapmıyor yani çoğalmıyorlar, beyin kanseri hücreleri ise onlardan bağımsız olarak hızla çoğalırlar. EdU molekülü işte bu tümörleri hedef alıp yok edebilir.”

BİLİMİ ODAK ALAN EĞİTİM

Doç. Dr. Canan DAĞDEVİREN

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MIT) akademisyenim, buradaki laboratuvarımda vücutla uyumlu, esnek, katlanabilir elektronik aletler yapıp vücudu anlamaya çalışıyoruz.

Her alanda zamanlama zaman kadar önemlidir. Sadece bilimle yoğunlaşmış bir eğitim değil, bu eğitimin topluma sunulmuş zamanlaması da son derece kritiktir. Bilimle bütünleşmiş bir eğitimi zamanında sindirebilmiş bir birey istemese dahi adaletli emeği meydana getirir ve bu emek herkesin işine yarar.

Kuşaklar arasında zincirleme ilerleyen bu döngü hızla değişen ve artık sınırları kalmayan dünyanın en büyük ihtiyacıdır. Günümüz dünyasında süregelen küresel ısınma, çevre kirliliği, şiddet, taciz, cinsiyetler arası eşitsizlik, açlık ve yoksulluk, terör, bulaşıcı hastalıklar gibi sorunlar ancak ve ancak mevkileri değil bilimi merkez edinmiş ve kişiye zamanında sunulmuş bir eğitim ile çözüme kavuşabilecektir. Bilim dünyasında ufak bir damla olmanın huzurunu yakalayabilmiş, eğitim hayatının büyük kısmını Türkiye'de tamamlamış bir kadın araştırmacı olarak memleket dahilinde daha gidecek çok yolumuzun olduğunu düşünüyorum.

En başta sorunlarımızı belirlemenin, veri toplamanın, bu verileri arşivlemenin ve bulgular ışığında çözümler üretmenin şart olduğunu biliyorum. Bu anlamda Çağdaş Eğitim Kooperatifi'nin çalışmalarını önemsiyorum ve emeği geçen herkese candan teşekkürlerimi gönderiyorum.

Bilimin, eğitimin politikasının olmamasını fakat, stratejisinin yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bilimi odak almış bir eğitim ancak ve ancak özgür ve adil bir ortamda bireyler üzerinde etkisini gösterebilir.

Sorularını sormayan etrafında olup bitenleri eleştiremeyen, diyaloga alınmayan bilirkişiler tarafından denetlenmeyen bir ortamda bulunan bireyler ne öğrenebilir ne de öğrettiklerini uygulayabilirler.

Geleceği yapılandırmak hızla değişen dünyayı takip etmek ve kendi toplumsal yapımızı uygun hale getirmek özellikle genç nüfusu adaletli, bilimsel bir eğitimle tanıştırmakla mümkündür. Aksi halde yenilikten, gelişmekten ve ilerlemekten söz etmek mantıksız, vizyonsuz hayalden öte bir şey değildir. Söylenecek tartışacak çok şeyimiz var.

Bilim, hayattaki en hakiki mürşittir. Doğrudur, sebeplere dayanır, objektiftir. Kişilere mevkilere göre saf değiştirmez, adildir, herkes için aynı sonucu verir. Safur, nankörlük nedir bilmez, çalıştıkça daha da çok verir, daha da çok öğretir. Özgürdür, dengelidir, her olgusunun bir sebebi vardır ve tabii ki sonsuzdur.

Bilinmeyenin özgürce araştırılabildiği, bilinenin özgürce öğretilbildiği ve öğrenilebildiği mavi güzel günlerde görüşmek ümidiyle...

Hepinizi bilimin olağanca ateşyle kucaklıyorum.

SALGINDA ÜÇ YILI GERİDE BIRAKIRKEN

Prof. Dr. Kayıhan PALA - BUÜ Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi

Giriş

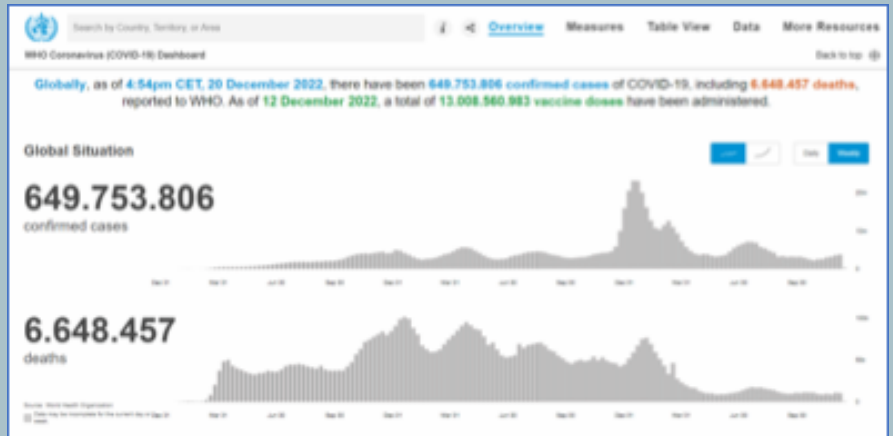
1960'ların başında ilk kez insanda gösterilmiş olmasına karşın, 2002'de Şiddetli Akut Solunum Sendromu hastalığının (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS) ortaya çıkmasına kadar (altta yatan başka hastalıkları olanlar hariç) koronavirüslerin insanların ölümüne neden olduğu düşünülüyordu.

SARS ile birlikte ilk kez karşılaşılan ölümler, ardından 2012'deki Orta Doğu Solunum Sendromu (Middle East Respiratory Syndrome, MERS) ve 2019'da başlayıp halen sürmekte olan salgına yol açan yeni koronavirüs hastalığı (Coronavirus Disease, COVID-19) koronavirüslerin enfeksiyon hastalıkları arasındaki önemini artırdı.

Virüslerin tarihte bütün dünyayı etkisine alan salgınlar yaptığı bilinmektedir. Bilinen ölüme en fazla yol açan virüs salgını yaklaşık yüz yıl önce ortaya çıkan İspanyol Gribi salgınıdır. Bu salgında 50 milyona yakın insanın hayatını kaybetmiş olabileceğine ilişkin tahminler yapılmaktadır. Koronavirüsler ise ilki 2002'de olmak üzere bugüne kadar üç kez (SARS, MERS ve COVID-19) salgına yol açmıştır.

COVID-19 salgınının başlangıcından bugüne kadar yapılan araştırmalar (Kesin olmamakla birlikte) hastalığa yol açan virüsün (SARS-CoV-2) vahşi yaşamdan kaynaklandığını göstermektedir. Son on yıllarda salgın yapan (HIV, grip, Ebola, SARS, MERS vb.) bulaşıcı hastalıkların çoğunun doğadan yayılma ile başladığı unutulmamalıdır. Salgınların kaynağını bulmak için yürütülen araştırmalar genellikle yıllar alır. Örneğin, yarasalarda büyük olasılıkla misk kedileri yoluyla yayılan bir virüsle başlayan SARS salgınının kökenini ortaya çıkarmak 14 yıl sürdü.

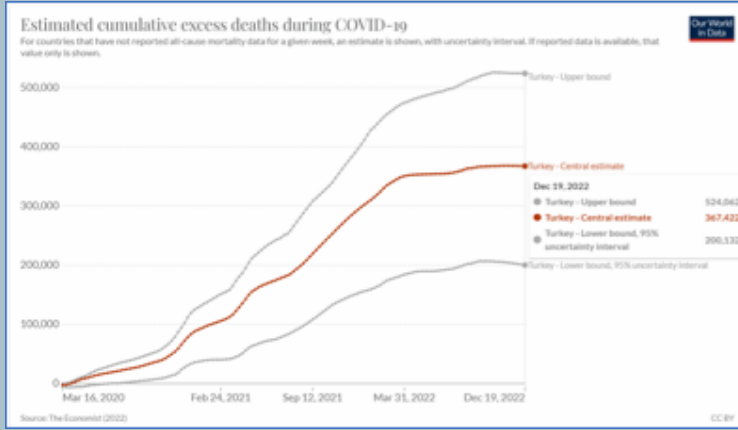
Salgında yaklaşık üç yıl geride kalırken resmi bildirimlere göre küresel düzeyde 650 milyon kişiye COVID-19 tanısı konmuş, 6,6 milyonu aşkın ise maalesef hayatını kaybetmiştir(1).

Ancak COVID-19 pandemisinde vaka ve ölüm sayılarının kayıtlara geçenin çok ötesinde olduğu tahmin edilmektedir. Örneğin Dünya Sağlık Örgütü 2022 yılının Mayıs ayında yayınladığı fazladan ölümler çalışmasıyla, 2021 yılı sonu itibarıyla Türkiye’de COVID-19 ölüm sayısının Sağlık Bakanlığı’nın duyurduğundan 3,2 kat daha fazla olduğunu tahmin edildiğini açıklamıştır(2).

Türkiye’de COVID-19 pandemisinin başlangıcından (Mart 2020) Aralık 2022’ye kadar tahmin edilen fazladan ölüm sayısı yaklaşık olarak 367.422 kişidir (Fazladan ölümlerin en az 200.312 en fazla ise 524.062 kişi olduğu tahmin edilmektedir)(3).

Bursa’da da fazladan ölümlerin yüksekliği dikkat çekicidir. Önceki beş yılın ortalamasına göre 2020 yılında Bursa’da 5.390 fazladan ölüm kayıtlara geçmiştir. 2020’de fazladan ölümlerin %85,3’ü bulaşıcı hastalıklardan kaynaklanmış ve 4.596 kişinin bulaşıcı hastalıklar nedeniyle öldüğü bildirilmiştir. Buna göre Bursa’da bulaşıcı hastalıklara bağlı ölümler 2020 yılında önceki beş yılın ortalamasına göre yaklaşık 76 kat artış göstermiştir(4). COVID-19 pandemisinin tüm nedenlere bağlı ölüm üzerindeki gerçek yükünü ortaya çıkarmak için, tüm nedenlere bağlı fazladan ölüm sayılarını değerlendirmek çok önemlidir.

COVID-19 pandemisi konuyla ilgili bilim insanları için şaşırtıcı olmamıştır. Dünya Sağlık Örgütü 2007 yılında bulaşıcı hastalıkların daha önce görülmemiş bir hızla ortaya çıktığı konusunda uyarılmıştı. Aynı yıl bilim insanları yayınladıkları makalede ‘SARS’ın yeniden ortaya çıkmasına hazır olmak zorundayız. SARS ve diğer virüslerin hayvanlardan veya laboratuvarlardan yeniden ortaya çıkma olasılığı ve hazırlıklı olma ihtiyacı göz ardı edilmemelidir’ diyerek koronavirüslerle ilgili önemli bir uyarıyı da paylaşmıştı(5).

COVID-19 enfeksiyonu toplumun yeterince bilgilendirilememesi ve kimi zaman yanlış bilgilendirilmesi yüzünden küresel ölçekte bir paniğe yol açmıştır. Dünya Sağlık Örgütü yetkililerinin ‘Yalnızca bir hastalık salgınıyla savaşmıyoruz, aynı zamanda bir aşırı (yüzeysel/yanlış) bilgilendirme salgını ile de mücadele ediyoruz’ açıklaması 21.yüzyıl salgınlarına yeni bir boyut eklendiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Bir hastalık salgını sırasında dijital ve/veya fiziksel ortamlarda yanlış veya yanıltıcı bilgiler içeren çok fazla bilgilendirmeye ‘infodemi’ adı verilmektedir. Infodemi sağlığa zarar verebilecek kafa karışıklığına ve risk alma davranışlarına neden olur. Aynı zamanda sağlık yetkililerine güvensizliğe yol açar ve halk sağlığı girişimlerini baltalar. İnsanlar sağlıklarını ve çevrelerindeki insanların sağlığını korumak için ne yapmaları gerektiğinden emin olmadıklarında, yanlış veya yanıltıcı bir bilgilendirme salgını, bulaşıcı hastalık salgınlarını yoğunlaştırabilir veya uzatabilir. Artan dijitalleşmeyle – sosyal medya ve internet kullanımının yaygınlaşması – bilgi daha hızlı yayılabilir durumdadır. Bu, insanların bilgi boşluklarını daha hızlı doldurmaya yardımcı olabilir, ancak aynı zamanda zararlı mesajları da artırabilir(6).

Günümüzde infodemi gerçekten de önemli bir sorundur ve yanlış bilgilerin (Hatta komplo teorilerinin) geleneksel medya ve sosyal medya aracılığıyla toplumun geniş kesimlerine ulaştırılabilmesinin kolaylığı, halk sağlığı açısından yeni ve önemli bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu belirsizlik döneminde en çok gereksinim duyulan güvenilir bilgilerin, şeffaf olarak tanımlanmış olguların, müdahale edilmemiş iletişim olanaklarının ve çıkar çatışmasından uzak hakemli bilimsel dergilerde yayınlanmış araştırmaların güvenilir kurumlar aracılığıyla hızla yayılmasıdır. Doğrulanmış bilgi, panik hastalığına karşı bilinen en etkili önleme yöntemidir.

COVID-19 pandemisinin yol açtığı yüksek sayıdaki vaka ve ölüm sayısı, bilim insanları tarafından hem derin bir trajedi hem de birçok düzeyde büyük bir küresel başarısızlık olarak değerlendirildi(7). Çok sayıda hükümet, kurumsal rasyonellik ve şeffaflığın temel normlarına bağlı kalmayı başaramadı, çok sayıda insan -genellikle yanlış bilgilendirilmeden etkilenecek- temel halk sağlığı önlemlerine saygı göstermedi, uymadı, protesto etti ve dünyanın büyük güçleri pandemiye kontrol etmek için iş birliği yapamadı.

Bugün halen COVID-19 pandemisinin sürüyor olmasının, hatta diğer bulaşıcı hastalıklarla (Grip, RSV vb.) bir araya gelerek ikiz veya üçüz salgın haline dönüşmesinin arkasında bulaşıcı hastalıklara yanıt verme potansiyeli yüksek olmayan sağlık sistemlerinin büyük bir etkisi var.

COVID-19, hastalanmaya ve ölümlere yol açmasının yanı sıra yoksulluğun azaltılmasında küresel bir ilerleme aşamasının sonunu da işaret etti. Dünya Bankası'nın verilerine göre pandemiden önceki otuz yıl

boyunca, bir milyardan fazla insan aşırı yoksulluktan kurtulmuştu. Ancak COVID-19 salgını, on yıllar sonra küresel yoksulluğa karşı en büyük gerilemeye yol açtı. Pandemi, 2019'da yüzde 8,4 olan küresel aşırı yoksulluk oranını 2020'de tahmini olarak yüzde 9,3'e çıkardı. Bu oran, 2020'nin sonunda 70 milyondan fazla insanın derin yoksulluğa itildiğini ve derin yoksulluk içerisinde yaşamak zorunda kalan insan sayısının küresel olarak 700 milyonun üzerine çıktığını gösteriyor(8).

Bulaşıcı hastalık salgınlarının giderek büyüyen bir tehdit haline gelmesi küresel olarak pandemi hazırlıkları konusunda yoğun çalışmalar yürütülmesini zorunlu kılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) salgınlar, halk sağlığı acil durumları ve pandemilerin kontrolü için 2005 yılında Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nü yayınlamıştır. Uluslararası Sağlık Tüzüğü 194'ü DSÖ'ye üye 196 ülke için bağlayıcı olan hukuksal bir düzenlemedir(9). Bu düzenleme uluslararası öneme sahip halk sağlığı acil durumu ölçütlerini ve böyle bir durum gerçekleştiğinde ülkelerin yükümlülüklerini, belirlemektedir.

Pandemiden genel olarak öğrendiğimiz iki ana konu; ülkenin nasıl yönetildiğinin ve nasıl bir sağlık sistemine sahip olduğunun salgının yükü konusunda etkili olduğudur. İyi işleyen demokrasilerde ve birinci basamağın etkili olduğu güçlü sağlık sistemlerinin var olduğu ülkelerde pandeminin yükü azaltılabilmektedir. Ancak sağlık çalışanlarının büyük özveriyle görev yapmalarına rağmen, ülkemizde pandeminin yükü maalesef Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanandan daha ağırdır. Bunun en temel nedenleri pandemiye karşı yanıt vermek üzere iyi bir hazırlık yapılamaması, Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın birinci basamağı zayıflatan yapısı, pandemiye yanıt vermek üzere seçilen stratejinin yanlışlığı ve salgının iyi yönetilememesi olmuştur.

1970'lerden bu yana yaklaşık 40 yeni bulaşıcı hastalık (HIV, SARS, MERS, Ebola, kuş gribi, domuz gribi, Zika vb.) keşfedildi. Geçmişten çok daha sık ve çok daha uzak mesafelere seyahat eden, daha yoğun nüfuslu bölgelerde yaşayan ve vahşi hayvanlarla daha yakın temasa giren insanlar, yeni bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması ve hızla yayılması ile küresel salgınlara neden olma potansiyeli taşımaktadır.

Öte yandan iklim değişikliğiyle ilgili sıcaklık artışları küresel ekosistemleri ve gıda üretimini bozmakta, aşırı hava olaylarına ve orman yangınlarına neden olmakta, deniz seviyesinin yükselmesiyle kıyı topluluklarını tehdit etmekte ve bulaşıcı hastalıkların yayılması için uygun koşullar yaratmaktadır.

Bilim insanlarına göre, hayvan topluluklarında henüz keşfedilmemiş bir milyonun üzerinde virüs türü bulunmaktadır ve bunların en az yarısının önümüzdeki on yıllarda insanlarda hastalık yapabilme potansiyeli söz konusudur. 21. yüzyılda dünyayı büyük salgınlar, hatta belki pandemiler beklemektedir.

COVID-19 pandemisini, pandemiye yol açan virüs başta olmak üzere, virüslere karşı yürütülmesi gereken (Aşı, ilaç vb.) tıbbi çalışmalarla birlikte; küresel kapitalizmin hayvanların doğal yaşam alanlarını yok eden ve insanların yaşam alanlarını ve biçimlerini değiştiren yapısıyla birlikte ele almak gerekir.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard [Internet]. 2022 [cited 2022 Dec 21]. Available from: <https://covid19.who.int/>
2. World Health Organization. Global excess deaths associated with COVID-19 (modelled estimates) [Internet]. 2022 [cited 2022 May 5]. Available from: <https://www.who.int/data/sets/global-excess-deaths-associated-with-covid-19-modelled-estimates>
3. Our World In Data. Coronavirus Pandemic (COVID-19) [Internet]. 2022 [cited 2022 Dec 21]. Available from: <https://ourworldindata.org/coronavirus#citation>
4. Pala K, Yurekli N, Çağaç NK, Türkkân A. All-cause excess mortality in 2020: The example of Bursa City in Turkey. *Infect Dis Clin Microbiol.* 2021;3:110-119.
5. Cheng V, Lau S, Woo P, Yuen K. Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus as an Agent of Emerging and Reemerging Infection. *Clin Microbiol Rev.* 2007;20(4):660-94.
6. World Health Organization. Infodemic [Internet]. 2021 [cited 2021 Aug 31]. Available from: https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1
7. Sachs JD, Karim SSA, Aknin L, Et.al. The Lancet Commission on lessons for the future from the COVID-19 pandemic. *Lancet* (London, England). 2022;
8. World Bank. Poverty and Shared Prosperity 2022: Correcting Course. Washington; 2022.
9. World Health Organization. International Health Regulations [Internet]. 2005 [cited 2022 Mar 18]. Available from: https://www.who.int/health-topics/international-health-regulations#tab=tab_1

2023'ÜN TEKNOLOJİK TRENTLERİ

“ 2022, insanlığın teknolojik gelişimi açısından önemli bir yıl olarak geride kaldı. Özellikle yapay zekâ alanında gerçekleşen gelişmeler, 2022'nin en önemli teknoloji olaylarından biri olarak yıla damgasını vurdu.

Uzmanlar, 2022'de gördüklerimizi, “yalnızca uzun metrajlı bir filmin fragmanı” olarak nitelendirirken, 2023 yılı teknolojilerinin insanlık için “çok daha ilginç yenilikler” içerdiğinin altını çiziyorlar.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TEKNOLOJİ

Küresel ısınmanın ve iklim krizinin, son 10 yılda insanlığın en öncelikli konularından biri haline gelmesi üzerine sektörler, sürdürülebilir teknoloji üzerine yatırıma yöneldi. Şu an irili ufaklı birçok şirket, daha çevreci tasarımlar üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmış durumda. Uzmanlar, 2023 yılıyla birlikte bu değişimin tam anlamıyla yerli yerine oturacağını, sürdürülebilir teknoloji ürünlerinin daha fazla hayatımızda göreceğimizi ifade ediyorlar.

YEŞİL TEKNOLOJİ

Sürdürülebilir teknoloji noktasında en büyük gelişmenin, temiz enerji alanında yaşanması bekleniyor. Güneş panellerinin teknolojiye ve hava koşullarına daha uygun, dayanıklı, verimli yapılması, su üzerine güneş paneli kurma yönteminin de yaygınlaşması bekleniyor.

Sürdürülebilir teknoloji alanında 2023 yılında daha fazla göreceğimiz gelişmelerden biri de karbon yakalama üzerine olacak. Dünyadaki fazlalık karbonu yakalayarak küresel ısınmanın yavaşlatılmasını amaçlayan bu teknolojiler, bu yıl çok daha ucuza mâl olacak.

İNSANSI ROBOTLAR

90'lı yılların başından itibaren kendine yer bulmayı başaran insansı robotlar, gündelik yaşama girmeye hazırlanıyor. Honda'nın insansı robotu Asimo'nun aksine yalnızca bir teknoloji denemesi olarak kalmayan ve tanıtımı yapılan Elon Musk'un Tesla Bot'un gelişim aşamasının ardından halka açık satışa sunulacak.

Kendine özgü yapay zekâsı olan Tesla Bot, bakıma muhtaç kimselerin yaşamlarını kolaylaştıracak, insanlara zor gelen çiçek sulama gibi görevleri yerine getirecek ve sağlığa zararlı endüstrilerde kullanılacak.

İnsansı robotlar konusunda Tesla'nın en büyük rakiplerinden biri de Çinli teknoloji firması Xiaomi. Tanıtımı yapılan, Tesla Bot ile çoğu açıdan benzerlik taşıyan Xiaomi'nin Cyber One isimli insansı robotunun da satışa sunulması bekleniyor.

İTERNET HIZI ARTIŞ

5 milyar -2022 yılı verileri- insanın aktif olarak kullandığı düşünülen internet erişimi, neredeyse insan hakları arasına dâhil edilecek kadar önemli bir boyuta ulaştı. İnternete erişim kalitesinin artırılması da ülkelerin ve teknoloji şirketlerinin öncelikli gündemleri arasında yer alıyor.

Avrupa, ABD, Japonya, Çin, Güney Kore gibi ülkelerde uzun süredir kullanılan 5G teknolojisi, aralarında Türkiye'nin de olduğu kalkınmakta olan ve az gelişmiş ülkelerde de yaygınlaşması bekleniyor.

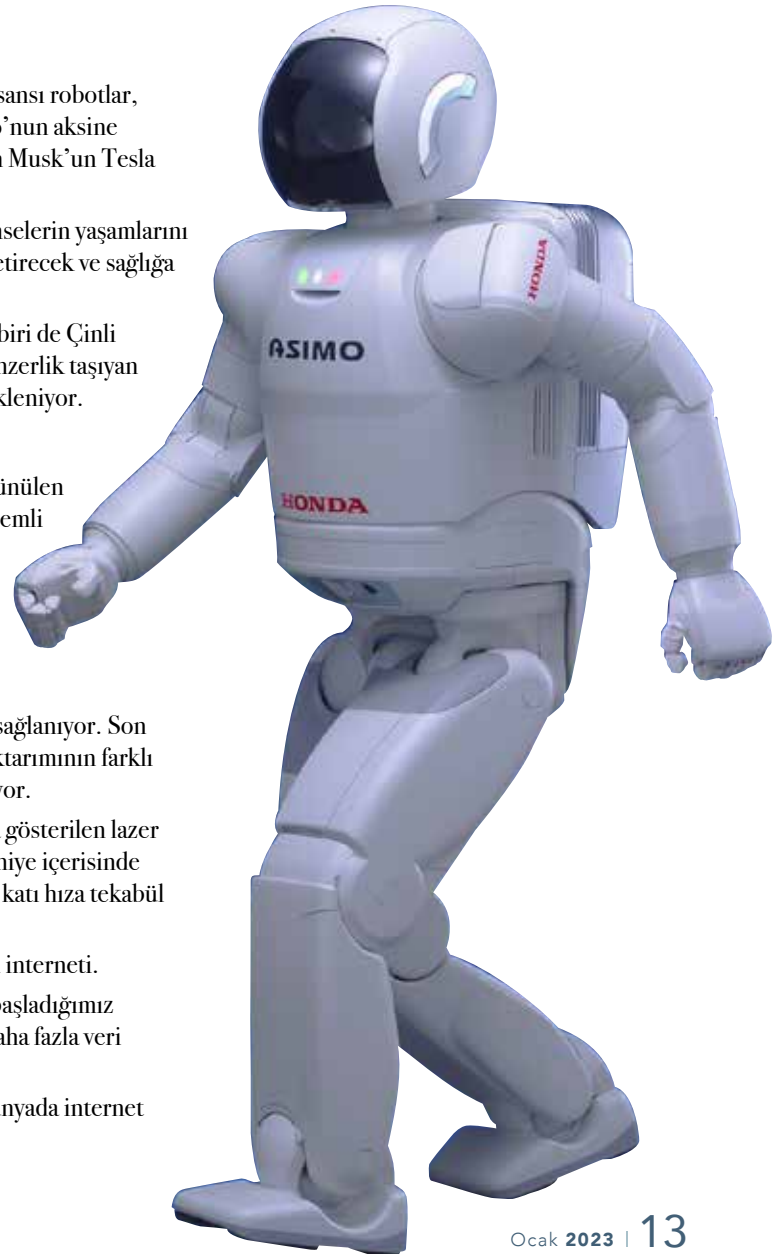
İletişim, şimdilik fiber optik kablolar ya da uydular yardımıyla sağlanıyor. Son yıllarda kuantum fiziği ve optik fizik alanında yaşanan gelişmeler, veri aktarımının farklı yöntemlerle çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilebileceğini ortaya koyuyor.

Japon bilim insanları, veri iletiminde yeni teknolojiler arasında gösterilen lazer teknolojisini kullanarak, 37 kilometre uzaklıktaki alıcıya yalnızca bir saniye içerisinde 230 bin GB veri gönderdi. Bu, yaklaşık olarak global internet ağının iki katı hıza tekabül ediyor.

Bu yıl gelişmesini beklediğimiz bir diğer teknoloji de kuantum interneti.

Kuantum fiziğinin doğası sayesinde adını daha fazla duymaya başladığımız kuantum bilgisayarlar ve kuantum interneti, aynı paket içerisinde çok daha fazla veri gönderilmesini sağlıyor.

SpaceX'in Starlink Uydu İnterneti Projesi ve benzerlerinin, dünyada internet erişimi olmayan hiçbir yer bırakmayacağı düşünülüyor.

YAPAYZEKA

Geçtiğimiz yılın en çarpıcı olaylarından biri, (DALL - E 2) ve MidJourney gibi yazıyı görsellere çeviren yapay zekâların halka açık bir şekilde sunulması olmuştur. Bazı konularda insanlardan bile daha yaratıcı görselleri saniyeler içerisinde üretebilen bu yapay zekâlar, hem sosyal medyada hem de basında kısa sürede kendine yer buldu.

Bu yıl, yapay zeka alanında başta “üretim” temelli olmak üzere önemli gelişmelerin yaşanması, var olan projelerin geliştirilmesi ve yeni projelerin de sektöre dahil olmasıyla özgün üretim noktasında insanı geride bırakan yapay zekalara sahip olunması bekleniyor.

Bu yıl ayrıca, internet verilerinin tamamen yapay zekalar tarafından analiz edileceği, internete içerik üretiminin kökten değişebileceği, yapay zekanın jeoloji, biyoloji, fizik ve kimya gibi alanlarda kullanılmasının bilimsel anlamda ilerleme sağlayacağı düşünülüyor.

ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK

Geçtiğimiz yıl Oxford Sözlüğü'nün “Yılın Kelimesi” adayları arasında gösterdiği, geleceğin teknolojileri içerisinde yer alacağı düşünülen metaverse, bu unvanı alamasa da 2022'nin en çok konuşulan kavramlarından biri olarak öne çıktı.

Şimdiye kadar bahsettiğimiz tüm teknolojik gelişmeleri kapsayan, dijital dünya ile gerçek hayatın birleşimi olarak görebileceğimiz metaverse kavramının 2030 yılına kadar küresel ekonomiye 5 trilyon civarında katkı yapacağı düşünülüyor.

Değiştirilmiş bitkiler üretmeye başlarken, biohacking içerisinde etik açıdan daha tartışmalı olabilecek insan geninin ve beden bütünlüğünün değiştirilmesi 2023'te daha yaygın olacak.

Bu konuda ön alan Çin, genetiği değiştirilmiş bir insan tasarladığını açıkladı. Genetik alanında yaşanan gelişmelerin dışında Neuralink gibi beyne çip implantı temelli projelerin bu yıl yaşantımıza girmesi bekleniyor. İnsan, yavaş yavaş kendini programlanabilir bir makineye dönüştürüyor!

BIOHACKING

Bu yıl, teknolojinin gelişimi yalnızca makinelerle sınırlı kalmayacak. Biyogenetik ve biyomühendislik alanında yaşanan çalışmaların 2023'te daha da öne çıkması bekleniyor. Özellikle gen düzenlemeye izin veren (CRISPR-Cas9) yönteminin gıda üretiminde önemli rol oynayacağı düşünülüyor.

Belirli hastalıklara karşı dayanıklı genetiği

DİJİTAL DÜNYADA BİZİ NELER BEKLİYOR?

Gökhan YALÇIN / TÜRKİCARET.NET CEO'SU

Dijital teknolojiyle beraber birçok dinamiği değişen bir dünya. Hala birçok işletme dijitalle atılmaktan korkuyor, dijital için bir kaynak ayırmıyor! Hakim olunmayan tek bir alanda var olmak, tüm alanlarda var olmaktan daha zor bir hal alabiliyor. Dolayısıyla bu yolculukta 23 yıldır dijital sektörde var olan ve işletmelerin var olmasını sağlayan tecrübemize güveniyoruz.

Dijital dünya kolaylıklarla beraber birçok zorluğu da yanında getiriyor. İşletmenizin birçok alan adına sahip olduğunuz bir dönemde yalnızca atlanan tek bir uzantı ile marka itibarınıza ciddi zararlar gelebiliyor. Dijital dolandırıcılık ve birçok benzer senaryo ile karşılaştık. Burada refleks geliştirip profesyonel davranmak son derece önem arz ediyor. Bir de işin rekabet kısmı var tabii ki.

Bu alandaki rekabet ciddi boyutta artış gösterirken, aynı zamanda da agresifleşti. Bu terime bir örnek vermek gerekirse, rakibiniz, işletmeniz adına Google'da reklam verebiliyor. Dolayısıyla dijitalin her yerinde var olmak firmalar için olmazsa olmaz haline geldi. Burada analizler ve raporlar yine kritik öneme sahip bir nokta. Dijitale sadece bir alan adı ve web siteniz ile var olmak için girdiğinizde karşılaşılabileceğiniz birçok tehdit bulunuyor.

Tüm bunların yanı sıra gelişen teknolojiler de umut vad ediyor. Özellikle reklamcılık mantalitesi bu dijital dönüşümde çok güçlü bir şekilde yer aldı. Firmaların reklam bütçeleri de büyük bir hızla dijitalle kayıyor. Dijital reklam ölçülebilir ve yönlendirilebilir olduğundan çok daha verimli sonuçlar veriyor. Reklamın etkisi ve görünürlüğü, ulaştığı kişi sayısı ve etkileşimi raporlanabildiğinden aslında harcanan her kuruş doğru yere gitmiş oluyor. Reklamveren açısından bu büyük bir avantaj. Son kullanıcılar ise her gün telefonlarından, bilgisayarlarından kendi ilgi alanlarında olan reklamları gün içerisinde sürekli tüketiyorlar.

İnternet tüketiminin artmasıyla birlikte uzun vadede en çok etkilenecek ve en çok gelişecek sektörün reklamcılık olduğunu söylemek çok da hayalci olmaz. Kendilerini bu dünyaya hazırlamayan firmaların da rekabet ekosisteminde yer olmaları mutlaka zorlaşacaktır.

DİJİTAL ETİK VE GÜVENLİK

Özellikle sosyal medyanın dijital yaşamı kuşatması, dijital ahlak ve güvenlik, günümüzde tartışılan en önemli konular arasında yer alıyor. Aslında felsefi bir kavram olan etik, toplumda yazılı olmayan ahlaki kurallar bütünü ve tüm toplumlar için güçlü öneme sahipken, dijital dünyada kendi kurallarını ve sınırlarını arıyor. İnsanların özeline ne olduğu dijital platformlarda her gün tartışmalara sahne olurken, dijitalle göre yeni etik kurallar sadece felsefi değil, hukuki boyutuyla tartışılarak geliştiriliyor.

Dijital güvenlik de etik duvarının hemen arkasında yer alan ve kişisel verilerimizin kötü niyetli kişilerin eline geçmemesi için çok önem arz eden bir konu. Kimlik bilgilerimizden banka bilgilerimize, özel hayatımızdan sosyal statümüze kadar her şeyi çevrim içi dünyada kötü niyetli kişi ya da yazılımlardan korumak gün geçtikçe zorlaşıyor. Bu da tüm hukuk kurallarının da çevrimiçi mantığa göre yeniden dizayn edilmesini gerektiriyor.

DİJİTAL VARLIKLARIN DOĞRU YÖNETİMİ

Varlık kelimesi insanların sahibi olduğu para, gayrimenkul vb... gibi değerleri ifade ederken, dijital varlık da kişilerin sahip olduğu dijital değerler olarak açıklanabilir. Biz, dijital varlıkların yönetimine çok önem vermekteyiz. Şirketler ve kişiler için çok önem taşıyan dijital varlıklar, mailler, alan adları, sosyal medya hesapları artık bizler için vazgeçilmez oldu.

Bunlarla ilgili doğabilecek riskleri ve fırsatları da mutlaka doğru yönetmemiz gerekiyor. Dünya artık eskisi gibi değil. Yeni gelişen unsurlar bize hem tehditleri hem de fırsatları beraberinde getiriyor.

Yüzyılımızın ikinci çeyreği hem bireyler hem kurumsal işletmeler hem de devletler için dijital güvenlik tartışmalarının çok yoğun olduğu bir dönem olacak. Büyüyen internet ekosistemi hepimizin hayatını kolaylaştırırken, güvenliğimizi sağlamak hukuk kurallarının yanında bireysel hassasiyetimizi de koruyarak ancak gerçekleşebilecektir.

“BİR BAKIŞTA EĞİTİM 2022” ARAŞTIRMASI

“ Türk Eğitim Derneği’nin düşünce kuruluşu TEDMEM, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından açıklanan “Bir Bakışta Eğitim 2022” raporuna yönelik “Türkiye Üzerine Değerlendirme ve Öneriler” raporunu açıkladı.

OECD tarafından her yıl yayımlanan “Bir Bakışta Eğitim” rapor, ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırmaya olanak veren göstergelerin güvenilir bir derlemesi olarak kabul ediliyor. Raporda, okul öncesinden yükseköğretime tüm eğitim kademelerinde öğrenme çıktılarının niteliği, bağlamsal faktörleri, eğitime yapılan yatırımlar, güncel veriler üzerinden inceleniyor.

“Bir Bakışta Eğitim 2022” raporunda, ülkelerin öğrencilerine nitelikli eğitim sağlamada hangi noktada olduklarının değerlendirilmesine yardımcı olan temel göstergeler, “eğitim süreçlerinin çıktıları, eğitime erişim, eğitime ayrılan finansal kaynak ile

öğretmenler, öğrenme ortamları ve okullar” olmak üzere dört temel başlık altında sunuluyor.

OECD raporunda 100’den fazla veri tablosu ve grafiği inceleyen TEDMEM, açıkladığı raporda, Türk eğitim sisteminde var olan, olması gereken gelişmeler üzerinden değerlendirmesini sunuyor.

TEDMEM’in raporuna göre, OECD ülkeleri arasında 3-5 yaş aralığında eğitime katılan çocuk oranının en düşük düzeyde gerçekleştiği ülke Türkiye. 25-34 yaş aralığındaki yükseköğretim mezunu genç yetişkin oranı 2000 yılına kıyasla dört katına çıkmasına rağmen Türkiye hala OECD ortalamasının gerisinde.

ÇOK ÇARPICI İSTATİSTİK!

Türkiye’de 25-64 yaş aralığındaki her iki yetiştikenden biri ortaöğretim mezunu, 18-24 yaş aralığındaki gençlerin yüzde 60’ı eğitimde değil! Bu rakamın sadece yüzde 28’i istihdam ediliyor.

Türkiye, 18-24 yaş aralığında ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranının yüzde 32,2’yle en yüksek, hem yükseköğretim hem de ortaöğretim mezunlarının istihdam oranlarının en düşük olduğu OECD ülkesi.

Türkiye’de işsiz nüfus içinde bir yıldan uzun süredir işsiz olanların oranı, OECD ortalamalarının tam tersine eğitim düzeyi yükseldikçe artıyor! Yükseköğretim mezunu işsizlerin yaklaşık yarısı 12 aydan uzun süredir işsiz!

Türkiye’nin, 3-5 yaş aralığında erken çocukluk eğitimine katılımın en düşük düzeyde gerçekleşen OECD ülkesinin olduğunun altı çizilen raporda, bunun yanı sıra, tüm eğitim kademelerinde öğrenci başına en düşük harcama yapan OECD ülkeleri arasında yer aldığına işaret edildi.

Raporda, bir öğretmenin alabileceği en yüksek maaş üzerinden karşılaştırma yapıldığında Türkiye’nin, OECD ülkeleri arasında sondan 4. sırada yer aldığı vurgulandı.

Türkiye’deki öğretmen maaşının OECD ortalamasının çok altında olduğuna dikkati çekilen raporda, “Türkiye’deki öğretmenlerin çoğunun ek derslerle ve hafta sonu kurslarıyla birlikte haftalık girdiği ders saatinin çok daha fazla olduğu, ek derslerin de toplam net geliri etkilediği bilinmektedir” denildi.

EĞİTİMDE NİTELİK SORUNU

Fehmi Enginalp (Eğitimci - Yazar)

Ülkemiz son yıllarda sorunlar yumağına dönüştü. Sorunlar hiç bitmiyor. Ekonomik, siyasal, kültürel sorunlarımız içinden çıkılmaz bir duruma geldi. Çözümü şöyle dursun katlanarak büyüyor her geçen gün. Sorunlar, adeta kanayan bir yara oldu.

Aklı başında, düşünen, sorumluluk taşıyan kime sorsanız tek tek sıralar bu sorunları. Ancak çözüm konusuna gelince iş değişir. Hep şu klişeleşmiş söz dile getirilir: Eğitim, eğitim, eğitim.

Eğitim de...

Nasıl bir eğitim, kimin için eğitim? Bu konularda kafa yoramız pek yoktur. Çözüm önermek ne de olsa riskli, tehlikeli bir konu.

Eğitim sorunlarını öteki ülke sorunlardan ayıramayız hiç kuşkusuz. İç içe, karmaşık sorunlar söz konusudur burada. Konuşulan, tartışılanlar daha çok eğitimin nicel yanıyla ilgili. Büyük büyük rakamlardan söz ederiz. Kaç okulumuz, kaç üniversitemiz var, kaç öğrencimiz var, bütçeden eğitime kaç lira ayrılmış...vb. Oysa işin nitelik yanı daha önemlidir. Nitelikli eğitim konuşulup tartışılmaz. Nitelikli eğitim nasıl olur, nitelikli öğretmen nasıl yetiştirilir, bunlar üzerinde pek durulmaz.

Yapılan son kamuoyu araştırmalarından birinde (*) ülkemizdeki eğitim sorunları önem sırasına göre şöyle sıralanmış:

- *Eğitimin sınava dayalı olması,
- *Eğitimin kalitesi,
- *Eğitimin siyasal denetim altına alınması,
- *Yetersiz bütçe,
- *Kalabalık sınıflar,
- *Yetersiz öğretmen sayısı,
- *Eğitimde laik değerlerin eksilmesi.

(TEDMEM, Güncel Yayın Dizisi 7, Seçimin Kaderi Eğitim Vaadlerine mi Bağlı, s.112)

Sayılanların tümü içinde yaşadığımız ekonomik dizgenin (sistem) sonucu olarak ortaya çıkan sorunlardır. Genel bir ekonomik ilke vardır: "Ülkenin maddi üretim araçlarını elinde tutanlar manevi dünyasını da yönlendirirler" biçiminde. Açalım biraz.

Ülkemiz gelişmiş bir kapitalist ülke olmasa da egemen üretim biçiminin kapitalizm olduğu bir ülkedir. Kapitalizm literatürde modernizm diye geçer. Modernizm, kendinden önceki feodal üretim biçimine göre ilerici özelliklere sahiptir. Kulluktan yurttaşlığa geçiş, demokratik işleyiş, adalet, özgürlük, eşitlik vb. gibi düşüncelerinin yaşama geçirilmek istendiği bir dizgedir. Sözde de olsa temel insan hak ve özgürlüklerini savunur. İşleyiş mekanizmaları seçime dayanır.

Modernizmde eğitim bir kalkınma yolu ya da yöntemi olarak görülür. Fakat asıl olan

üretimdir ve sermaye birikimidir. Üretim, daha çok üretim yapılmalıdır. Bunun için nitelikli, eğitilmiş işgücüne gereksinim vardır. Okullar, atölyeler açılarak insanlar eğitilmelidir.

Yüzeysel bakılınca bu dizgede her şey yerli yerinde ve güzeldir. Herkes okuyacak, herkes iş sahibi olacak, herkes üretecek, herkes üretimden pay alacak. Ev alacak, araba sahibi olacak! Herkesin yaşam düzeyi yükselecek. Peki, pratikte yaşanan ne? Uygulama nasıl olmaktadır? Emegün kutsal olduğunu söyleyenler emeğe, emekçiye ne veriyorlar? Onlara nasıl bir yaşamı reva görüyorlar?

Bu dizgede “emek” hep sözde kalır. Yaratılan bütün kaynaklar üretim araçlarını elinde bulunduran bir avuç anamalcının elinde toplanır. Her şey sermaye için, her şey sermaye birikimi içindir. Aslında gereksinmenin dışında yapılan üretimin emekçiler açısından bir değeri yoktur. Onlar ancak dizgenin ücretli köleleri olabilir. Aşırı üretim doğallıkla aşırı tüketime yol açacaktır. Bu nedenle tüketim pompalanacak, insanların daha çok tüketmeleri için çaba gösterilecektir. Ama bu süreçte üretenler ürettikleri üzerinde söz sahibi olamayacaklar, ürettiklerine yabancılaşacaklar. İşin bir başka yanı bu aşırı üretim-tüketim aynı zamanda ekolojik dengiyi bozacak, doğayı tahrip edecek, çevrenin kirlenmesine yol açacaktır. Bu ise sonunda tüm insanların geleceğini karartacak, küresel yok oluşa neden olacaktır.

Bu nedenle içinde yaşadığımız dizgeyi, amaçlarımızı, nasıl bir dünya yaratmak istediğini iyice kavramadan onun eğitim anlayışını, eğitimden beklentilerini tam olarak anlayamayız. Tarihsel akışı, gelişmeyi iyi irdelememiz gerekir. Şunu görmeliyiz: Tarih, hep ileriye doğru dümdüz bir çizgi olarak ilerlemez. Tarih, sürekli gelişmenin, ilerlemenin tarihi değildir. Dialektikçe göre ilerleme ve çöküş aynı anda işleyen süreçlerdir. O yüzden kapitalizm bir yandan ilerlemeyi, gelişmeyi sağlarken öbür yandan toplumsal çöküşü ve toplumsal yok oluşa yol açar.

Modernizmin, ekonomide ve teknolojiye gerçekleştirdiği gelişme kültürel anlamda bir gelişme değildir. Ekonomik gelişme dönem dönem durgunlaşsa da ibre hep ileriye doğrudur. Ama kültürel gelişme öyle değildir; kesintilidir, sıçramalıdır. Bir başka deyişle ekonomik ve teknolojik gelişme niceliği, kültürel gelişme niteliği gösterir.

Bugün tüm geri kalmış ya da geri bırakılmış ülkelerde teknolojik bir gelişme yaşanmaktadır. Bilgisayar kullanımı, akıllı telefonlar çok yaygınlaşmıştır. Ancak bunun kültürel bir gelişme ile ilgisi yoktur. Ekonomik ve siyasal erki elinde tutanlar toplumun tinsel değerlerini, inançlarını, isteklerini, tüketim alışkanlıklarını, eğitimi, sanatı, kültürü, sporu kendi ideolojileri doğrultusunda yönlendirme ve yönetmek isterler. En çok da eğitimi kendi çıkarları doğrultusunda düzenlemeye önem verirler. Bunda kısmen de olsa başarılı olurlar. Dizge, bunu toplumsal gerçekleri saptırarak, bilgi kirliliği yaratarak, gerçekleri ters yüz ederek yarattığı yanıltıcı algıyla yapar ya da yapmaya çalışır.

1980’li yılların başından beri tüm dünyada olduğu bizde de kapitalizmin bir üst evresi diyebileceğimiz küreselci - neoliberal bir ekonomik dizgenin egemenliği söz konusu. Bu güçler ekonomide, eğitimde, kültürde Aydınlanmacı düşüncelerin toplumu baskıladığı, özgürlükleri kısıtladığı yalanını ileri sürerek yarattıkları sahte gerçeklikleri toplumun gerçekleriymiş gibi sunma becerisi gösterebilmişlerdir. Ellerindeki tüm iletişim araçlarını kullanarak toplumu celladına aşık bir yaratık durumuna sokmayı başarmışlardır.

Günümüzde artık modernizmin ilerici yanları iyice törpülenmiş, böylece gerçek dışı, adına “simülasyon” ya da “üretilmiş gerçeklik” denilen sahte bir gerçeklik egemen kılınmıştır. Bilginin yerini üretim almış, bilgisizlik kutsanmış, insanlar atomize edilerek kişilikleri parçalanmış, toplum etnik ve dinsel kışkırtıcılıkla birbirine düşman edilmiş, kutuplaştırılmış; barışın, sevginin yerini kavgaya ve sevgisizliğe almış ve adına post-truth denilen “üst gerçeklik” ya da “gerçek sonrası” olarak adlandırılan bir anlayış yaratılmıştır. Bu anlayış, nesnel gerçekliğin yerine duygu ve inançları temel alan bir yaklaşımdır.

“Üst gerçeklik” adına Aydınlanmaya, Aydınlanmacı yazarlara, sanatçılara karşı çıkılmış; bilim adına, bilimsel kuram adına, özne adına ne biliyorsak tümünü unutmamız istenmiştir. Ötesi, bunları savunmak “gericilik”miş gibi bir ortam yaratıldı. Özellikle ülkemizde dinsel bir kuşak yetiştirme savıyla ortaya çıkan Siyasal İslamcı bir kadro eğitimin dinsel bir içerik kazanması yönünde büyük çaba gösterdi. Eğitim dinselleştirilirken bir yandan da tecimselleştirildi.

Bunun yanında tüm dünyada ve bizde “akıl egemenliği sona ermiştir” denilerek akıl toplumsal yaşamdan uzaklaştırılması gerektiği söylendi. Oysa unuttukları, görmedikleri ya da görmek istemedikleri bir şey vardı: Eğer akıl yıkılmışsa,

akıl egemenliği sona ermişse bu sonuçlara nasıl varılıyordu, neyle varılıyordu, bunlar açıklanmadı, açıklanamıyor.

Bu tür anlayışları savunanların (postmodernistler) bireyin özgürleşmesi konusunda, kültür ve kimlik anlayışında oldukça köktenci düşüncelere sahip olmalarına karşın içinde yaşadıkları dizgeye karşı olumsuz tek bir görüş belirtmiyor olmaları, dizgeyi değiştirme konusunda muhafazakar olmaları çok ilginç, çok anlamlı değil mi? Bunlar politik olarak muhalifmiş gibi görünmelerine karşılık düzen değişikliği konusunda alabildiğince işbirlikçi bir anlayışa sahipler.

Neoliberallerin ekonomi ve kültür politikaları gerçek dışılığa ve yalana dayanan, tümüyle sahte bir öze sahiptir. Bunlar yalan söyleme konusunda, soru sormada çok uzman olmalarına karşın yanıt verme, çözüm bulma konusunda oldukça başarısızdırlar. Eleştirdiklerinin yerine ne koyacakları sorulduğunda hık mık etmekten öte söyleyebilecekleri bir şeyleri yoktur. Bunlar çok konuşan, her türlü yetkeye ve hiyerarşiye karşı olduklarını söyleyen, sınırsız demokrasi ve özgürlük isteyen ama özünde bencil ve bireyci insanlardır. Çoğu, toplumsal sorunların uzağında, bana ne'ci, kendi sırça köşklerinde yaşarlar.

Günümüzde neoliberal düşünceleri savunan yazar, şair, eğitimci, felsefeci, sanatçı, bilimci vb. insanların en önemli özelliklerinden biri bilimden, bilinçten, felsefeden uzak olmalarıdır. Tek yaptıkları dil oyunları ve dil cambazlıklarıyla insanların kafalarını bulandırmaktır. Bunlar nesnel gerçeklikleri kabul etmezler. Olayları, gerçekleri önemsiz kılmaya çalışırlar. Çoğu kez bilime de karşı çıkarlar. Evrim kuramına inanmazlar. Evrim kuramının karşısına "yaratılış kuramı" dedikleri bir safsata

ile karşı çıkarak bilimsel konularda kafa karışıklığı yaratırlar. Her şeyin Kutsal Kitap'ta yazılı olduğunu ileri sürerler. Ama nedense dünyadaki tüm bilimsel ve teknolojik gelişmelerin bir tanesinde bile imzaları bulunmaz.

Onlar, tüm bilgi ve bilgi biçimlerini eşitlemek isterler. Onlara göre bilim ve din eşittir. Hurafe ve bilgi, büyücülük ve sanat eşittir. Evrenselleşme ve genelleştirmeye karşı oldukları için kuram ve bilgi düşmanlığı yaparlar. Onlara göre tek doğru yoktur. Pek çok doğru vardır. Hangisini seçersen beğen al! Dolayısıyla onların "doğru"ları da yoktur. Savunduklarıyla, yaptıklarıyla bilimsel, düşünsel, sanatsal, eğitimsel alanda tam bir tam bir kargaşa yaratırlar. Amaçları bellidir: Herkesin kafası karışsın, zalime ve güçlüye karşı ortak savaşım verilmesin, kirli düzenleri sürsün.

Onlara göre toplumsal dizgeler de saçmadır. Tarihin sonu gelmiştir. Sınıf yoktur. Sınıf savaşımı, sağ- sol kavgası bitmiştir. Tüm bu saçmalıklar birey adına, bireyin özgürlüğü adına savunulmaktadır. İşin ilginç yanı demokrasi adına, çoğulculuk adına savunulan bu anlayışlar bazı dünya görüşlerine kapalıdır. Onlar, toplumsal dünya görüşüne yaşam hakkı tanımazlar.

Özetle neoliberallerin görüşlerini savunan, onların görüşleri karşısında eleştirel bir tavır almayan pek çok postmodernistin, dünya küresel bir yok oluşa doğru giderken bile sessizliklerini korumaları oldukça dikkat çekicidir. Bunlara göre göre insanoglu ve insan kızının bulup geliştirdiği en son ve en güzel düzen kapitalist düzendir. Buna sahip çıkılmalıdır. Başka arayışlar bölücüdür. Hak aramak, adalet ve eşitlik istemek suçtur, terörizmdir. Hiç kimse terörizme prim vermemelidir!

Oysa içinde yaşadığımız düzen aslında bir sömürü düzenidir. Sermaye birikimine dayanır. Bu ise toplumdaki eşitsizliğin temel nedenidir. Günümüzde artık açıkça görülüyor bu dizge toplumsal sorunları çözmekten çok uzaktır. Çünkü sorunların asıl nedeni kendisidir. Kurttan, kuzular için merhamet beklemek, adalet istemek ne denli aptallıksa bu dizgeden adalet, eşitlik beklemek de o denli saflıktır, körlüktür.

Okullardaki eğitim programlarının hazırlanması, ders kitaplarının içeriği, öğretmen yetiştirme programları hep egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda yapılır. Eğitimcilerin, öğretmenlerin bunlara karşı çıkmaları istenmez. Oysa toplumsal sorunların çözülmesi, ülkemizin çağcıl bir ülke durumuna gelmesi, gerçek değişim ve dönüşüm eğitimle, sanata, bilimle olacaktır. Özellikle de nitelikli bir eğitimle. Bunun da yolu en başta eleştirel bir eğitim anlayışından geçer. Yaşananı, var olanı doğru algılayıp doğru çözüm yolları bulmak için görmek, okumak, anlamak ve doğru sorular sormak, olgulara, gelişmelere eleştirel ve nesnel bakmak gerekir.

Çağın koşullarına uygun, çağcıl, demokratik, laik, bilimsel bir eğitim anlayışı bize ve tüm insanlara insanca yaşayabileceğimiz bir dünyanın kapısını aralayacaktır. Sürdürülebilir değil, yaşanabilir bir dünya yaratmaktan başka seçeneğimiz yoktur.

Sonuç olarak şöyle diyebiliriz: Salt ekonomik- teknolojik ilerlemeyi (niceliği) temel alan, küçük bir azınlığa hizmet eden ve onların çıkarlarını korumayı amaçlayan bir eğitim dizgesi değil, kültürel ilerlemeyi yani niteliği önceleyen, tüm insanları kucaklamaya çalışan adil, eşitlikçi, laik, bilimsel bir eğitim anlayışı benimsenmeli, bu yolda geç kalmadan bir takım adımlar atılmalıdır.

EĞİTİMİN GELECEĞİ VE BECERİLERİ

“ Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından 2019 yılında yaşama geçirilen “Öğrenme Pusulası 2030” kapsamında oluşturulan “Eğitimin Geleceği ve Beceriler 2030” projesi, öğrencilerin geleceklelerini şekillendirmek için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, tutum ve değerleri belirlemesine rehberlik ediyor.

İçinde bulunduğumuz dönemin çocuklarının 2030 yılında iş yaşamında aktif rol alması öngörülerek planlanan projeye, öğrencilere, geleceğin belirsizliğine, salgın gibi yaşanabilecek ani kitlesel olaylara karşı

mücadeleci, düşünceli, meraklı, başkalarıyla mantık çerçevesinde iş birliği oluşturma gibi konularda bakış açıları kazandırılması hedefleniyor.

Esas amacı, bireysel ve toplumsal refahı sağlamak olan, “Öğrencilerin geleceği şekillendirmek için neye ihtiyacı var?”, “Nasıl bir eğitim sistemi bu altyapıyı sağlar?” sorularına yanıt arayan projede, şu görüşlere yer verildi:

“Öğrencilerin öğrenme ihtiyacını vurgulamak için bir öğrenme pusulası metaforu benimsendi. Öğrenciler kendi başlarına hareket ederek yönlerini nasıl bulabilecekleri tanımlandı. Sadece talimatlarla değil, öğretmenlerinin yönlendirmeleriyle kendi sorumluluklarını alarak hareket edebilirler.

“OECD Öğrenme Pusulası 2030”a sahip bir öğrenci, amaç ve sorumluluk duygusuyla bunu uyguladığında etrafındaki insanları, olayları ve koşulları daha iyi hale getirir. Özerk olarak düşünmez. Öğrencilerin hepsi etkileşim halinde olan ekranları, öğretmenleri, aileleri ve toplulukları ile çevrilidir, birlikte öğrenerek refah sağlanır.”

Foto: ÇEK Arşivi

BU BECERİ YETERLİ DEĞİL

Projede, 2030 yılı için temel bilginin, becerinin, tutum ve değerlerin yalnızca okuryazarlık ve matematiğin değil, aynı zamanda veri, dijital okuryazarlık, fiziksel, zihinsel sağlık, sosyal ve duygusal beceriler olduğunun altı çizildi.

Günümüz dünyasında bu yetilerin insan zekâsının önemli yönleri olarak ele alındığına dikkati çekilen projede, bunları uygulayabilen, refaha hizmet eden ve toplum üzerinde etkisi hissettirecek beceriler olduğu bildirildi.

Okullarda öğretilen müfredat geleneksel olarak belirli disiplinler ve/veya öğrenme alanları etrafında tasarlandığı belirtilen projede, “Bu yeterliliklerden bazılarının kavramsal karmaşıklığı göz önüne alındığında, yeni konular veya öğrenme alanları eklemek müfredatın aşırı yüklenmesine yol açabilirken, bunları mevcut konulara yerleştirmek zor olabilir” denildi.

DÜNYADA EĞİTİM KOOPERATİFÇİLİĞİ (1)

Ünal ÖRNEK / *ORKOOP Eğitim, Araştırma Dış İlişkiler Koordinatörü, ICA- Cooperatives Europe Yön. Kur Üyesi

Son yıllarda yaşadığımız salgın sürecinin ortaya çıkardığı en önemli ders, yaşanan ekonomik ve sosyal sorunların dayanışma olmadan çözülemeyeceğinin görülmesidir. Çözüm üretme noktasında kooperatifçiliğin öneminin farkına varılmasıdır.

Ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışma ve işbirliği içinde kooperatiflerin çatısı altında çözümün mümkün olacağına görülmesidir. Başlangıçta Birleşmiş Milletler küresel ısınma nedeniyle her geçen gün artan küresel sorunların çözümü için “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”ni ortaya koyarken hedeflere ulaşılmasında böyle bir dayanışmaya olan ihtiyacı tespit etmiştir.

Hatta BM bu konuda kooperatifleri önemli bir paydaş görmüş, 2012 yılını “**Uluslararası Kooperatifler Yılı**” ilan etmiştir. Salgın öncesinde kooperatiflerin ilke ve değerleri ile gösterdiği dayanışma ve işbirliğinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur. Uluslararası Kooperatifler Birliği ile iyi niyet anlaşması imzalamış ve tüm sektörlerde kooperatiflerin çalışmalarını izlemeye ve desteklemeye başlamıştır.

Salgın sürecinde yaşananlar bu konuda önemli bir dönüm noktası olmuştur. BM her alanda sorunların çözümünde dayanışma yanında eğitimin önemini görmüş, bu konuda farkındalığın artırılmasına önem vermiştir. Nitekim BM küresel sorunların çözümünde ortaya koyduğu “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”nden dördüncüsü de “Kaliteli Eğitim” hedefidir. Kaliteli Eğitim, diğer hedeflerde başarılı olma konusunda anahtar konumunda olan bir hedefdir.

Dünya kooperatifçilik hareketi, sanayileşme ve şehirleşmenin artması ile bu ihtiyacı çok önceden görmüştür. Toplumsal ihtiyaçlar göre kooperatifçilik hareketi içinde bir sosyal kooperatif olarak görülen “Eğitim Kooperatifleri” kurulmaya başlanmıştır. Eğitim kooperatifleri, buldukları ülke ve bölgenin sosyal ve kültürel özelliklerine göre çözümler üretmektedirler.

Eğitim Kooperatifleri, Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) 8 sektör örgütünden biri olan Avrupa Smaı ve Hizmet Kooperatifleri Konfederasyonu (CECOP – CICOPA) çatısı altında yer almaktadır.

Bu alanda kıta örgütü olan CECOP, eğitim kooperatiflerinin üyesi olduğu üst örgüttür. CECOP, kıta bazında ve AB'nin bu alandaki stratejilerinin belirlenmesinde etkin roller üstlenmekte, eğitim kooperatiflerinin gelişmesine ve güçlü işbirliklerinin kurulmasına öncülük etmektedir.

Eğitim kooperatifleri, bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasında her alanda ve her seviyedeki eğitim kuruluşları ile ortaklarına hizmet sundukları gibi ülkelerin eğitim sorunun çözümünde önemli roller üstlenmektedirler. Öğretmenlerin, velilerin, gönüllülerin eğitim alanında kurdukları kooperatifler, bazı ülkelerde kurslar şeklinde, bazı ülkelerde ise, anaokulu, ortaokul lise ve üniversiteler kurarak, temel eğitimden mesleki eğitime kadar her alanda ihtiyaçlara cevap vermektedir.

Eğitim kooperatifleri, bir taraftan ortaklarının ihtiyaçlarını karşılarken, üstlendiği toplumsal sorumluluklar çerçevesinde toplumda eğitimde fırsat eşitliğini sağlamakta, fakir, yoksul ve dezavantajlı kesimin kaliteli eğitim alması için imkânlar yaratmaktadır. Bu kooperatiflere yasaların tanıdığı vergi kolaylıkları, devletin, belediyelerin, bazı kurum ve kuruluşların sağladığı maddi veya manevi katkı ve destekler bulunmaktadır.

Dünyanın birçok ülkesinde farklı özelliklere sahip eğitim kooperatiflerini görmekteyiz. İtalya'da kısa adı "Stripes" olan eğitim kooperatifi, özellikle küçük çocuklara yönelik sosyo-eğitim hizmetlerinin danışmanlığı, eğitimin tasarlanması, düzenlenmesi ve yönetilmesini alanında faaliyet yürütmektedir.

Kooperatif, erken çocukluk, çocukluk, ergenlik öncesi, ergenlik dönme ile ilgili ev, okul ve sokak eğitim hizmetlerini yöneten eğitim, okul ve ders dışı alanlarda da becerilerinin geliştirilmesine yönelik hizmet vermektedir.

Kamu ve özel sektörde faaliyet gösteren, sosyo-eğitimsel-pedagojik ve refah alanlarında hizmet veren dinamik ve uzmanlaşmış bir kooperatif olan Stripes'in ilgilendiği diğer alanlar ise, engellilik, ailelere yönelik hizmetler, dilsel arabuluculuk, kolaylaştırma, iletişim, yeni teknolojiler, eğitim konferanslarıdır. <https://www.pedagogia.it/stripes/>

(Devam edecek)

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ YÜKSELİŞTE

“ Bursa Uludağ Üniversitesi (B.U.Ü.) Üniversite Araştırma Laboratuvarı'nın (ÜniAr) 2022 yılında gerçekleştirdiği Türkiye Üniversite Memnuniyet Araştırması'nda (TÜMA), 31'nci sıradan 17'nci sıraya yükseldi.

ÜniAr'ın kurucuları Prof. Dr. Engin Karadağ ve Prof. Dr. Cemil Yücel tarafından ilki 2016 yılında gerçekleştirilen araştırma, “Akademik destek ve ilgi, kurumun yönetim, işleyişinden memnuniyet, öğrenim deneyiminin tatminkârlığı, öğrenme imkânı ve kaynaklarının zenginliği, yerleşke ve yaşamın doyuruculuğu, kişisel gelişim ve kariyer desteği” olmak üzere altı alan üzerinden yapılıyor.

Öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında üniversitelerin ne kadar tatmin edici olduğu yönünde fikir sunan araştırma, üniversitelerin, aday öğrencilerin, velilerin ve siyasilere veri ihtiyacını gidermeye katkıda bulunuyor.

Araştırmada, kamuoyunda devlet üniversiteleri arasında eğitim kalitesiyle ön plana çıkan üniversitelerden Hacettepe 11., Ortadoğu Teknik Üniversitesi 13., İstanbul Teknik Üniversitesi 16., Boğaziçi Üniversitesi 41. sırada yer alıyor.

2021 yılında yapılan araştırmada 31. sırada yer alan Uludağ Üniversitesi, 2022 yılında, 17. basamağa yükseldi.

Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Saim Kılavuz, sıralamadaki yeri yeterli bulmadıklarının altını çizerek, “Gerek projelerimiz, gerekse akademik çalışmalarımızla ilk 10 üniversite arasında yer alacağımıza yürekten inanıyorum” dedi.

Kaynak: TÜMA 2022 Raporu

EĞİTİM KOOPERATİFLERİ ÇOK GÜZEL (1)

Yeşim VATANSEVER / ÇEKİRSEM Araştırma Görevlisi

Kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak üzere kişilerin gönüllü olarak birleşip ortaklaşa sahip oldukları ve demokratik kurallara göre işlettikleri özerk bir işletme anlamına gelmektedir.

1800'lü yıllarda ilk kurulan kooperatifler tarım, kredi ve tüketim üzerine iken giderek inşaat, turizm, ulaşım gibi çok çeşitli alanlara yayılmıştır. Günümüzde ise özel sektörün alanında olmayan ama kamunun da üstlenmediği toplumsal konularda faaliyet göstermeye başlamış ve eğitim, kadın istihdamı, dezavantajlı grupların topluma entegrasyonu, sosyal adaletsizlik gibi pek çok alanda sosyal fayda için uğraşan kooperatifler türemiştir. İşte bu sosyal kooperatifler arasında öyle bir alan var ki toplumun kendisini elbirliği ile şekillendirmesini, geleceğini inşa etmesini sağlar. Bunlar eğitim kooperatifleridir. Bir ihtiyaç doğrultusunda eğitim sektörünün herhangi bir bileşeni tarafından kurulabilirler.

İnsanların biraraya gelerek bir okul açma fikri 1900'lü yılların başında Chicago Üniversitesinde çalışan öğretim üyesi eşlerinin aklına gelmiştir. Erken çocukluk eğitiminin sosyal ve eğitimsel başarı açısından son derece önemli olduğundan ve bu yılların doğru biçimde değerlendirilmesi gerektiğinden yola çıkıp ilk “**kooperatif anaokulu**”nu kurmuşlardır. Sonrasında bu okulların sayıları 1940-50'li yıllarda hızla artmış ve Avrupa'ya da yayılmıştır. Günümüzde artık sayıları binlerle ifade edilen bir düzeye ulaşmıştır. Her ne kadar eğitim kooperatifleri genellikle kendi çocukları için kaygı duyan aileler tarafından kurulsada, bazıları sosyal kaygıları nedeniyle toplumu değiştirmek, dönüştürmek, iyileştirmek, eğitimi daha ulaşılabilir kılmak, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak adına bir araya gelmiş toplumsal açıdan duyarlı insanlar tarafından kurulmuşlardır.

Ülkemizde kurulan ilk eğitim kooperatifi olan Çağdaş Eğitim Kooperatifi de bunun örneklerinden biridir. Kurulduğu günden bugüne kâr odaklı olmadan kaliteli eğitim sunan ve yetiştirdiği öğrencilerle Aydınlık bir ülke hayali kuran Çağdaş Eğitim Kooperatifi (ÇEK), “**ÇEK SANAT, ÇEKİRSEM, ÇEK (İ)MECE, Kır Çiçekleri Okusun Diye**” sosyal sorumluluk projelerini de yaşama geçirmiştir.

Foto: ÇEK Arşivi

İspanya’da Gredos San Diego Sociedad Cooperativa Madrileña (GSD), Boliviya’da The Central Cooperative for Education (COEDUCAR) , toplumsal kaygılarla kurulmuşlardır. Bu eğitim kooperatifleri kaliteli eğitimi ulaştırma çabası göstermenin yanı sıra, toplumu iyileştirmeye yönelik sosyal sorumluluk projeleri de geliştirmektedirler.

Gredos San Diego Sociedad Cooperativa Madrileña, okullarını çok farklı alanlarda çeşitlendiren, kademelendiren, 0-20 yaş grubu aralığında eğitimin hemen hemen tüm türlerinde faaliyet göstermektedir. Bebek bakımıyla başlayan süreç, okul öncesi, ilk, orta, lise ve Bakelorya/Uluslararası Bakelorya, 13 farklı alanda mesleki eğitim, sportif, kültürel ve sanatsal faaliyetlerle oluşturulan yaz, orman, ebeveyn okulları gibi çok farklı alanlarda çeşitlendirilmiştir. Öğrenci sayısı 15 bine ulaşan GSD’nin bin 500’e yakın çalışanı bulunmaktadır. Kaliteli eğitim projeleriyle istihdam yaratmak, kooperatifin ana amaçlarından biridir.

Tüm bu hizmetlerin yanında GSD kurmuş olduğu vakıfla eğitim, kültür sanat faaliyetlerinde işbirliklerini, kooperatifçiliğin gelişmesi ve yaygınlaşmasını, kooperatifçilik üzerine fikir üreten çalışmalarını desteklemektedir. Eğitimde inovasyon yarışması, kooperatifler için eğitim desteği, uluslararası gitar, tiyatro yarışmaları, “**Bir Çocuğu da Sen Okut**” kampanyası bulunmaktadır.

COEDUCAR ise, 1967 yılında bir grup aile tarafından kaliteli eğitime daha erişilebilir ücretlerle ulaşmak için Boliviya’da kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Kuruluşun başlangıçtaki amacı, sadece ilk ve orta öğretim olsa da ilerleyen dönemlerde kooperatif eğitim hizmetlerini farklı yaş gruplarını da içerecek şekilde tasarlamıştır. Günümüzde hem kaliteli örgün eğitim sunmakta hem de meslek edindirme kursları açmaktadır.

(Devam edecek)

BURSA'DA TİYATROLAR (1)

İzzet BOĞA / ÇEK SANAT TİYATRO SANAT YÖNETMENİ

2020 yılında kurduğumuz ve 3. sezonunu hazırlanan ÇEK SANAT Tiyatromuzu, Türk Tiyatrosu'na yeni bir nefes ve farklı bir ses getirmek amacıyla hayata geçirdik. Tiyatro tarihinde "Ahmet Vefik PAŞA ve Bursa Tiyatrosu" başlığı altında çok özel bir yere sahip olan kentimizin tiyatro geçmişi ve bu geçmişe raptettiğimiz ÇEK SANAT Tiyatromuz, hem tarihin sorumluluğunu hem de yüzünü çevirdiği aydınlık hedeflerin ışığını hissetmektedir.

Bursa'nın tiyatro tarihi Ahmet Vefik Paşa'nın valiliği sırasında başlar. Bu dönemde İstanbul'dan Bursa'ya turneye gelen Fasulyeciyan Kumpanyasına Paşa, "burada kalınız, size tiyatro binası yapayım, temsiller hazırlayınız" der. Paşa, tahsis ettiği tiyatro sahnesi karşılığında birkaç ücretsiz temsil ister sadece... Kimi davet dairelerine ve memurlarına da tiyatro bileti almayı mecbur kılar.

Sonraları bu durum paşanın soruşturmaya uğramasına ve Bursa Valiliği'nden alınmasına gerekçe ile olur. Başarılı ve iyi girişimlerin cezasız kalmaması bizde çok eski bir gelenek anlaşılan. Ama atılan tohum yeşermeyi başarır. Bursa bu tarihten sonra tiyatro ile anılmaya başlayacaktır. İlk tiyatro yazarlarımızdan Feraizcizade Mehmet Şakir, Ahmet Vefik Paşa'nın ardından da çalışmalarını sürdürür.

Aslında Paşa'dan çok önce Bursa'da kimi gezginlerin anılarından ve zamanın gazetelerinden edinilen bilgilere göre, ortaoyunu oynanan yerler, Karagöz gösterisi yapılan kahveler, bayramyerleri, Pınarbaşı ile Beşevler köyünün olduğu mekânlarda bir kadının evinin avlusunda yapılan gösterilerden bahsedilir.

Taa 1399'da Ulucami inşaatı sırasında yaşandığı rivayet edilen Karagöz -Hacivat efsanesinden bu yana geçen dört yüz yıla yakın zaman düşünüldüğünde bu bilgilere şaşırılmamak gerekir. Karagöz ve Hacivat'ı dünyaya hediye eden topraklarda temasa sanatının kesintiye uğraması düşünülebilir mi?

Batılı anlamdaki Türk Tiyatrosu'nun (ve sinemasının) kurucusu sayılan Muhsin Ertuğrul, Cumhuriyet döneminde Ankara'da konservatuar kurulmasına öncülük eder. Daha sonra kurulan Devlet Tiyatrolarının da ilk Genel Müdürü olur. Az bilinen ise Muhsin Ertuğrul'un Cumhuriyet kurulmadan çok önce Bursa'da bir özel tiyatro kurduğudur. Topluluğun ömrü uzun olmasa da Bursa'dan yola çıkan bu ekip daha sonraki yıllarda Darülbeyaz'ın de önemli isimleri olacaktır. Burada Behzat Budak'ın adını anmak gerekir.

Türk Tiyatro tarihi Bursa'dan yetişmiş ünlü isimlerden geçilmez. 1938'de inşa edilen halkevleri, oda tiyatrosu yaşı yetmişin üzerindeki okurlarımızın hala hatırlayacağı güzel tiyatro hatıralarıyla doludur. Halil Ergün'den Alpay İzer'e birçok isim bu zamanda yetişmiş, tüm Türkiye'nin tanıdığı sinema ve tiyatronun en saygın isimleri arasına girmişlerdir.

Ankara'da başlayan Devlet Tiyatrosu yapılanması ilk anadolu sahnesini 1957 senesinde Bursa'da inşa eder. Şimdiki Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosu uzun zaman Ankara'da gelen tiyatro ve opera temsillerinin sahnelendiği turne sahnesi olarak işlev görür. 1972 yılında ise, yerleşik kadro ile temsillerine başlar.

İlk Müdür Ali Cengiz Çelenk, Bursa'da Tiyatroyu kente yaymak ve kültürünü oluşturmak için büyük çaba sarfeder. Erken vefatının ardından Yalın Tolga -vefatına dek- müdürlük görevini yapar. Ardından Allah uzun ömürler versin Feyha Çelenk Bursa'da tiyatronun kentin tüm damarlarına nüfuz etmesi için olağanüstü çaba harcar. Devlet Tiyatrosu bünyesinde açtıkları eğitimlerle de Kenan Işık, Mustafa Uğurlu, Zafer Algöz, Erkan Can gibi birçok isim yetiştirirler.

Feyha Çelenk Bursa Kültür Sanat Turizm Vakfı bünyesinde başlayan ve sonraları Bursa Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu olarak kuruluşunu tamamlayan tiyatronun kurulmasına da öncülük eder. Ertan Akman BKSTV'den şehir tiyatrosu sanat yönetmenliğine geçerek, uzun yıllar burayı yönetir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu halen Tayyare Kültür Merkezi ve Merinos AKKM sahnelerinde kadrolu oyuncularını ile perde açmaktadır.

2000'lerde Nilüfer Belediyesi, Kültür Sanat Müdürlüğü bünyesinde prodüksiyon tiyatrosu olarak başladığı tiyatro serüvenine, önce Nilüfer Sanat Tiyatrosu'nu kurarak, ardından da 2014'te de kadrolu ve yerleşik sahneye geçerek devam etti.

Halen Nazım Hikmet Kültürüvi, Ayşe Selen Deneme Sahnesi ve Balat Ormanevi'nde perde açan Nilüfer Belediyesi Tiyatro, başarılı oyunları ile adını tüm Türkiye'ye duyurmayı başardı.

Yirmi yıla yaklaşan tiyatro çalışmalarında sırasıyla Mehmet Ergen, Engin Alkan, Ali Düşenkalkar ve Murat Daltaban'ın sanat yönetmenliklerinde sezonlar geçiren Nilüfer Tiyatro'nun kurulmasında ve bugüne gelmesinde Mustafa Bozbey'in ve danışmanı Feza Soysal'ın emekleri çok büyük.

YAŞAMDA EĞİTİMDE İNSAN VE SANAT

Şaban AKBABA / Eğitimci - Yazar

Bu kavramları tanımlamak yerine, işlevlerinden yola çıkmak ve her birini hemen algılanabilecek birer hapmuş gibi betimlemek istiyorum. Amacım, kavramların hem geniş halk kitleleri, hem de öğrencilerce kolay anlaşılmasını sağlamaktır.

Bilim; insan için bilgi üretir ve ona bilgi verir. Bunu yaparken “etik” davranmak; verilerinden de etik davranılarak yararlanılmasını ister. Ürettiği her bilginin teknolojiye ve insan yaşamına yararlı olmasını, onun yaşamını kolaylaştırmasını bekler. Ne ki her şey istediği gibi gerçekleşmez ve bilimsel veriler etik dışı ürünlerin elde edilmesinde de kullanılır. En somut örneği, silahtır. Binbir çeşit silah, bomba, karbon; insana dair bilginin, çıkar ve politik amaçlarla onun zararına kullanılması için safsatalar, psikolojik tahlillere dayalı çeldirme oyunları, dolandırıcılık yöntemleri, algı yönetimi vb... Bunların bazıları sakat bırakır, öldürür, bazıları halkı sömürtür; hepsi halkın eğini, ekmeğini heba eder.

Aslında bilim, insanın bir şey bilmediğini sürekli olarak yüzüne vurup durmaktadır. “Bir şey biliyorum, o da hiçbir şey bilmediğimdir,” diyen düşünür; bilim havuzuna her gün yüzlerce, binlerce bilginin aktığının bilincinde olmalıdır. Bilim geliştikçe, bilinmeyen bilineceği kanısı ve duygusu gelişir. Ancak hâlâ bilinmeyen çok fazla şey var. O bilinmeyenlere ulaşmak da Picasso’nun, “her şeyin başlangıcında o var” dediği hayalin ve duygunun işidir. Bu yüzden bilgiyle hayal sürekli olarak işbirliği içinde olacaktır. Doğrusu, eşitlikçisi, adaletlisi de budur. Albert Einstein ise, “mevcut bilgi birikimimizle öyle sorunlar yaratıyoruz ki aynı birikimimiz bu sorunları çözmeye yetmiyor,” diyerek bilimin çözemeyeceği, hatta ürettiği sorunların başka araçlarla, örneğin sanatsal birikim ve deneyimler yoluyla algılanabileceğine, anlaşılabilmesine hatta çözülebileceğine yol açan öngöründe bulunmuştur..

Fantastiği, bilim kurguyu üreten kaynak buradadır. Bilimin gelişmesine, bilginin çığ gibi büyümesine ve bilinmeyenlerin bilinmesi gerektiği bilincinin oluşmasına koşut olarak fantastiğe ve bilimkurguya eğilim ve gereksinim artmaktadır. İnsan beyninin sürekli olarak gelişmeye koşulu ve zorunlu olduğunu, bu nedenle hayal yeteneğinin sürekli olarak genişlediğini görüyoruz. Psyonik, nanoteknoloji ve distopya gibi tekniklerin ve disiplinlerin ortaya çıkmasını da bu uç gelişmeler arasına katmalıyız. Edebiyatta fantastik ve bilimkurgu ürünlerinin, sinemada bilimkurgu filmlerinin, sanal dünyada bilgisayar, akıllı telefon, tablet ve zeka oyunlarının çığ gibi büyümesi, olgunun somut kanıtlarıdır.

Sanata gelince...Sanat-birey, sanat- toplum ilişkisinde sanatın tek kaygısı “estetik”tir. Güzellik, iyilik vb. En küçük bir didişme bile doğasına aykırıdır. Sanatçının daha çok duygu yanından doğar; sanat alıcısının da daha çok duygularına seslenir. Eğitim ve farkındalık süreçlerinden geçmemiş duygular aslında biraz yabancıdır; öfke, nefret, saldırganlık, kıskançlık vb gibi. İşi estetik, güzellik olan sanat, alıcısının ilgi yoğunluğuna koşut olarak bu duyguları törpüler, küçütür, oratadan kaldırır; yerine evrensel insani değerlere dair iyilik, güzellik, hoşgörü, sevgi, saygı gibi duyguların geçmesine katkı yapar.

Sanat eğitiminin yetersiz ya da hiç olmaması durumunda toplumsal yaşam, insan olgusunun yabancı ve hırçın duyguları tarafından yönetilir. Bu olgunun en somut örneklerini hemen hemen her gün, ülkemizdeki her toplumsal düzeyde görmekte, yaşamaktayız. Toplumsal yaşam hiçleştiriliyor: Örneğin hata yapan sürücüyü uyardığımızda levyesiyle üstünüze geliyor. Kadınlar, doktorlar, hemşireler, öğretmenler hakaretlere uğruyor, dövülüyor hatta öldürülüyor.

Toplumsal kültür çürütülüyor: Bilim, sanat, eğitim düşmanı odaklar pıtrak gibi çoğalıyor. “Cahil insanlarımızın ferasetine güveniyorum... Okur yazar oranı arttığında beni hafakanlar basıyor.” diyen bilim unvanlı kişiler ve tarikatlar etkin hatta yer yer egemen olmaya başlıyor. Milyonlarca çocuğun bu gerici, rantçı, çıkarıcı, karanlık tarikat dehlizlerinde topyekun harcanması bir yana; dönem dönem ortaya çıktığı gibi pek çok çocuk tacize hatta tecavüze uğruyor.

Toplumsal varoluş yabancılaşıyor: Çocuğun, gencin yaşma, psikolojisine, sosyolojisine yanıt veremeyen eğitim sisiteminin, okulların yerini cep telefonları, tabletler alıyor; çocuğun, gencin okuldan, toplumdan, doğadan hatta kendinden uzaklaşmasına, soğumasına; bütün bunlara yabancılaşmasına neden oluyor. Toplumsal dil yozlaşıyor: Hemen hemen her kademedeki yöneticiler, sermayedarlar ülkesinin halkının bir kısmını ötekileştiriyor; ötekileştirdiklerine hakaret ediyor, hatta küfrediyor.

Kıscacı bilimin, dinin, ideolojilerin başaramadığını başarmak üzere sanatın iyileştirici gücüne gereksinim var.

Sanat gerçekten de bu devasa sorunlar karşısında başarılı olabilir mi? Sorunun yanıtını, kendi beş yıllık deneyimimden yola çıkarak vermek istiyorum. Almanya'nın Hamburg kentinde öğretmen olarak Türkçe ve Türk Kültürü öğretmeni olarak beş yıl görev yaptım. Schule Slomanstieg adı çokuluslu okulun öğrencisinin yarısından fazlasını Türkiyeli çocuklar oluşturuyordu. İki kültür arasına sıkışmışlığın verdiği yoğun psikolojik/benlik çatışması yaşayan çocuklar/ gençler; eğitim sisitemi içinde de yeteri kadar başarılı değildi. Bir yanda dede, nine, din baskısı; diğer yanda görece de olsa özgür Alman kültürü. Kendilerini kanıtlamak derdinde sağa sola zarar veriyor, diğer ulustan çocuklarla kavga ediyor, öğretmenlere karşı geliyor, yanlış alışkanlıklar içinde bocalıyorlardı. Çevredeki ankesörlü telefonların, okulun araç gereçlerinin, parklardaki bankların, elektrik lambalarının, heykellerin, süslerin, sokaktaki arabaların çekeceği vardı bu çocuklardan.

İlk iki yıl yalnız çalışıyordum. Sorunların ve sanatın bilinciyle yola çıktım. Çocukların ilgi durumlarını, yetenek alanlarını saptayarak amatör gruplar oluşturdum. Bir grubunu, hiç sonlandırmadığım masa tenisi oyunları ve yarışmaları sürecine soktum. Bir gruba bağlama dersi, bir gruba tiyatro yapma görevi verdim. Elli altmış öğrencilik halk müziği korosu kurdum. Koronun bağlamalarını, darbukasını, davulunu Anadolu Bağlama Gurubum çaldı.

Bütün bu çalışmalar Veddel adlı mahalleimizde duyuldukaça, ses getirdikçe öğrenci sayısı arttı; otuzdan yüz yirmiyeye çıktı. Bunun üzerine Eğitim Ateşeliğinden folklorcu öğretmen istedim ve Öner Demir adlı öğretmenle birlikte çalışmaya başladık. Öner Demir, onar, o beşer öğrencilik üç boy folklor grupları oluşturdu.

Alman okulu, Vedel sokakları bağlama, darbuka, türkü, folklor müziği, tiyatro tiradları sesiyle doldu; her grubun özel giysileri nedeniyle rengarenk oldu.

Böylece neredeyse herhangi bir sanat dalında ya da folklorde görev almayan öğrenci kalmadı. Milli bayramlarımızı yüzlerce öğrencimizle, çeşitli etkinliklerle ve büyük coşkularla kutladık. Beş yılda seksen kadar öğrencimiz bağlama, darbuka, davul çalmayı öğrendi; üst üste dört yüz öğrenci türkülerimizle tanıştı, türkü söyledi. Yüzlerce öğrencimiz çeşitli yörelerin halk oyunlarını öğrenerek oynadı. On biri Türk, sekizi Alman organizasyonlarında olmak üzere beş yılda toplam on dokuz konser verdik, gösteriler yaptık.

Son ve asıl söze gelince...

Beşinci yılının son aylarıydı. Okul Müdiresi Frau Reich, özel bir randevu talep ederek odasına davet etti. Bu okulda öğretmenliğe devam etmemi istedi. “Çünkü,” dedi. “Siz, bizim altmış öğretmene rağmen okulumuzun ruhunu yumuşattınız!”

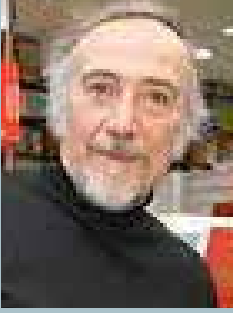
Sanatın iyileştirici gücünü, sevgili öğretmen arkadaşım Öner Demir ile birlikte kanıtlamıştık; öğrencilerimizin yabancı duygu ve davranışları gözle görülür biçimde değişmiş; olulda ve sokakta çocuk kavgaları, telefon ahizelerinin işkence sensları iyice azalmış daha da önemlisi sanat, folklor çalışmaları nicelik ve nitelik olarak artarak devam etmişti.

Okul Müdürünün içtenlikli davetine karşın ne mi yaptım?

Oradan da edindiğim artı birikimlerimi ülkemin çocuklarına verebilmek için aldığım daveti nezaket içinde reddettim, ülkeme döndüm; on dördü Bursa Bilsem’de olmak üzere on altı yıl daha öğretmen ve yönetici olarak çalıştım; kırk beş çocuklar/ gençler için olmak üzere toplam elli beş kitap yazdım, on üç yazarın yetişmesine ve bu yazarların yaklaşık doksan kitap üretmesinde ön ayak oldum. İyi yaptım, doğru yaptım!

Ülkeme egemen olan karanlıktan parçalar koparmaya, onun yerine ışıklı yıldızlar yerleştirmeye devam ediyorum.

SABAHA KARŞI

Nuri DEMİRCİ / Şair

uzun bir gece oldu
bir masanın başında biz -dört kişi
sözcüklerle açtığımız yoldan
kendimize çektik
zeytin ağaçlarının ardında beliren
sabahın ucunu

olması gereken yerdeydi yüzümüz
birimiz Freud'un sakallarını tarıyordu boğazına doğru
birimiz aynı tarakla
ortadan ayırıyordu Nietzsche'nin saçlarını
birimizin derdi hayatın tutmayan bilançosuydu
müzmin bir yolcuydu dördüncü kişi
Tolstoy'un gelmeyen trenini bekliyordu

kendi ilmeklerimizden geçerek
çözüyorduk güya dünyanın düğümünü...

“Çocuklarımızın dūřlerini
karanlıęa teslim etmeyeceęiz.”

LAİKLİK İLKESİ

Recep NAs / recepnas@uludag.edu.tr - <http://recepnas16.blogspot.com.tr>

Laiklik Nedir?

Laikliği işine geldiği gibi tanımlayan tanımlayana... Din ve vicdan özgürlüğüdür, deyip kestirip atan var. Laiklik din ve vicdan özgürlüğünün güvencesidir, bu doğru. Ama dinin devlete, siyasete, hukuka, eğitime karışmaması koşuluyla... Laiklik, devletin dine, dinin devlete karışmadığı bir düzendir diyen de var. Laik devlet hiçbir dinin, mezhebin, inancın ya da inançsızlığın yanında değil, ama karşısında da değil. Yansız, kör. Ama bir din, mezhep başka bir dini, mezhebi baskı altına almaya kalkışırsa ben yansızım diyemez, karışır. Bireyi, toplumu dincilerin, dinbazların, şeriatçıların saldırılarından korur.

Devlet laik olur, kişi olmaz, diyen de var. Oysa birey de laik olur. Namazında niyazında, içtenlikli, içsel yönelimli dindar laiklikle barışıktır. 'İnançlara saygılı laiklik'ten söz edenler de var, 'yumurtalı omler' der gibi.

Laiklik din değil, inanç değil. Laiklik inançlarla kavgalı değil, inançların dayatılmasıyla kavgalı. Laik devlet dini olmayan devlettir ama dinsiz devlet de değildir. Laiklik, demokrasinin önkoşuludur, hukuksal birliğinin de kaynağıdır. Başka bir deyişle, laiklik olmadan demokrasi olmaz.

Laiklik olmadan toplumsal barış da olmaz. Ahmet Taner Kışlalı'ya göre, laikliğin ortaya çıkışını zorunlu kılan iki temel neden var. İlki, inançları farklı olan insanların barış içinde birlikte yaşamalarını sağlamak... Değişen koşullara aklın, bilimin ışığında çözüm arama yollarını açık tutmak, bu da ikincisi... Demek ki laiklik toplumu inanç kökenli çatışmalardan korur. Laiklik, binlerce yıl süren din, mezhep çatışmalarından sonra insanlığın bulduğu bir umardır, bir ilkedir. Bulan, Yeniden Doğuşu, Aydınlanmayı yaşayan Batı toplumu. Dinsel inançlar devletin, siyasanın, eğitimin, hukukun dışında kalacaktır. Hepsi bu, çok mu zor! Ama işte İslam ülkeleri, akıllı, bilimi kılavuz saymayınca, Aydınlanmayı yaşayamayınca mezhep çatışmaları yaşıyor hâlâ... Akıl yok, nakil var denip akıl dondurulunca olacak olan budur. İşte laiklik aklın kapısını açan anahtardır.. Çağdaşlaşmayla laiklik arasında sıkı bir ilişki vardır. Akıllı, bilimi kılavuz alan, dolayısıyla laikliği içselleştirip yaşam biçimine dönüştüren toplumlar çağdaşlaşmış, teknolojiye de atılımlar yaparak kalkınmıştır.

Laiklik Akılcılıktır

Dinin üç boyutu var: inanç, tapınma, işlemler. İnanç, tapınma bireyi ilgilendirir. İnanır inanmaz, namaz kılar kılmaz, oruç tutar tutmaz. İşlemlerse bireyin yanı sıra toplumu, devleti ilgilendiren hukuksal alan. İnanç, tapınma değişmez, işlemlerse değişir. Laiklik sadece işlemleri değiştirdi, çağdaş hukuku getirdi, kadına eşit miras hakkını, resmi nikahı, seçme-seçilme hakkını getirdi. Atatürk laikliği getirerek dini yobazların, şeyhlerin, şıhların, din tüccarlarının tekelinden aldı, saygın yerine, vicdana koydu. Laiklik, akılcılıktır. Atatürk bize manevi miras olarak bilimi, akılı bıraktı. Akıl özgürleşince laik ahlak ortaya çıkar. Laik ahlaklı insan bir dış kaynaktan korktuğu ya da ödül beklediği için değil, içsel yargı düzeneği olan vicdanına göre davranır. Atatürk'ün sözü bu: "Korkuya dayalı ahlak erdemli olmadığı gibi güvenilir de değildir." Atatürk uyarıyordu bizi (1923): "Bizi yanlış yola yönelten soysuzlar çok kez din perdesine bürünmüşlerdir. Saf ve temiz halkımızı hep şeriat sözleriyle aldatagelmışlerdir. Tarihimizi okuyun, göreceksiniz. Milleti mahveden, tutsak eden, harap eden fenalıklar hep din kisvesi altındaki küfür ve kötülükten gelmiştir."

Atatürk tarih yapmakla kalmamış, onu yazmıştır da. Dinbazları iyi tanır, oyunlarını iyi bilir. Dinciler çağdaşlaşmanın, aydınlanmanın, yeniliklerin önünü kesmek istemişlerdir hep, kolayca yönlendirmek, kandırmak için de halkı cahil bırakmışlardır. Atatürk daha 1910'da Türk ordusunun bir görevinin de 'halkı bağınazlıktan, düşünsel tutsaklıktan kurtarmak' olduğunu belirtmiştir (Tevfik Bıyıklıoğlu'ndan akt. Ahmet Yavuz Cumhuriyet, 31.10.2022), Cumhuriyetle birlikte de cemaatten cemiyet, ümmetten ulus, uyruktan (tebaa) yurttaş, mülkten yurt, medreseden de okul yaratmıştır.

Birkaç Gericilik Örneği

Bir yönetmelikte (Meclis-i Umur-ı Nâfia Lâyihası [1839]) dersliklere kara tahta konulması, öğrencilerin de ellerine 'taş tahta' ve tebeşir verilmesi öngörülüyor. Ama yobazların "Frenk icadı nesneye Kur'an harflerinin yazılması caiz değildir" ya da "Kur'an harfleri yazılıp siliniyor, taş tahtalar yere konuyor" diye karşı çıkacaklarından korkulduğu için - bir yutturmacayla- 'Arabistan Yöntemi', Mekke ve 'Medine' de kullanıldığı üzere" gibi sözler araya sıkıştırılmıştır (Sakaoğlu, 193: 69, 76). Yobazlar toplama işleminin işaretini (+) 'haç'a, haritaları resme benzettikleri için 'istememiz' demişlerdir. Maarif Nazırlığı (eğitim bakanlığı) yapan Kemal Efendi (1808-1888) okullara harita koymak istediği için yobazların hedefi olmuş, Avrupa'ya kaçmak zorunda kalmıştır (Sakaoğlu, 1993: 77).

Darülfünun (üniversite) Müdürü Hoca Tahsin Efendi (1812-1881) canlıların havasız ortamda yaşayacaklarını kanıtlamak için deneyler yapınca, Tanrının işine karışıyor diye dinsizlikle suçlanıyor, yobazların baskıları sonucu müdürlükten alınıyor. Hoca Tahsin Efendi kırgın, cehaletten bunalmış, şöyle iki dize yazmış: Cehalet mültezem, kesb-i kemâldir cünhamız, bildim / İlahi, cürm-ü tahsil-i ilimden tövbeler olsun (Suçumuz olgunluk kazanmış, oysa bize cehalet gerekliymiş, anladım / Tanrım, bilim öğrenme suçundan tövbeler olsun) Akyüz, 1997: 148)

Çare Laik Eğitim

Yaşlı bir kadın pahalılıktan yakınırken "Allah bize acısın" dedi. Yoksulluğun almyazısı olmadığını bilmeyince, Marx'ın deyişiyle, gerçek acılara karşı bir protesto, acı çeken yaradılanın iç çekmesi bu. Laik devlette yoksullara şükredin, denmez. Allah sizi yoksullukla sınıyor, denmez. Yoksulluktan yakınan yurttaşa dini söylemlerle gözdağı verilmez. İş cinayetleri için, işin fitratında var, denmez.

Art arda Cumhuriyet mitinglerinin yapıldığı günlerdeydik. Bir arkadaşla karşılaştık Mitinglere katıldığımı söyledim. Burun kıvrırdı, benden iyi bilirsin, laiklik karın doyurmuyor, dedi. Böyle işte, emekten yana olanların bir kesimi laiklik savunusunun sınıf savaşımını zayıflatacağını düşünüyor. Oysa laiklik sınıf savaşımının ayrılmaz parçasıdır. Kimileriyse laikliği savunurken piyasacılıkla dinsel gericiliğin bağını gözden geçiriyor. Din karşıtı sanmasınlar diye laikliği ağızlarına almayanlar da var.

Laiklik, dincilerin 'laikçi teyze' diye akılları sıra alaya aldıkları kadınların düşlemi değildir. Emperyalizm - farklı kimlikleri, farklı inançları birbirine düşürmek, kırdırmak istediği için - toplumsal barışın da güvencesi olan laikliği sevmeyiz. Siyasal islamcılar emperyalizme hizmet eder, emekçilerin direnmelerine, örgütlenmelerine, dayanışmalarına ket vurur. Hak aramayacaksın, şükredeceksin, sabredeceksin, yazgına razı olacaksın. Emek-sermaye çelişkisi tarikatçılıkla yumuşatılmaya çalışılır. Boşuna mı tarikatlar Soma'ya doluştular, yakınlarını yitiren acılı insanlara, "Yas tutmayın, fazla ağlamayın, isyan etmeyin, Allahın gücüne gider" dediler.

Laiklik kadınlar için gerekli. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın önkoşulu da laikliktir. Atatürk'ü gene gönül borcuyla anmanın yeridir, diyor ki (1923), "Kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğrenim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar, toplum yaşamında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcı ve destekçisi olacaklardır."

Bilim için de sanat için de laiklik gerek. Bilimin önünü laiklik açar, laiklik yoksa bilim durur. Bilim soruyla, sorguyla, merakla, 'icat çıkararak' gelişir. Anımsayın, Galileo "Dünya dönüyor" dedi, kilise karşı çıktı, bilimin önünü kesmek istedi. Sokrates dinsizlikle suçlandı, yargılandı, sonu ölümle bitti. Sanat yaratır, sanatçı yaratıcıdır. Yaratıcılık Allaha mahsustur, kul yaratıcı olamaz denirse sanat nasıl gelişecek?

Dinsel gericilik sömürgeci işine yarıyor. Çaresi laik eğitimidir. Laik ve bilimsel eğitim alan sorar sorgular, eleştirel düşünür, akıldır, neden - sonuç ilişkisini doğru kurar, bu da aydınlanmaya götüren ilk adımdır.

KAYNAKÇA

Akyüz, Yahya (1997) Türk Eğitim Tarihi 6.baskı İstanbul Kültür Üniversitesi Yay.

Sakaoğlu, Necdet (1993) Osmanlı Eğitim Tarihi 2. baskı İstanbul: İletişim Yay.

ÇOCUKTAN GELİN OLMAZ

Av. Türker SARNIK

GİRİŞ

Toplumumuzun ve dünyanın önemli sorunlarından biri olan çocuklara karşı işlenen cinsel suçlardır. Özellikle son dönemde ülkemizde bu konunun gündeme sıkça gelmesi ile kamuoyunda çocukların , henüz çocukluklarını yaşamadan erken yaşta evlendirilmesi ve cinsel istismar suçunun mağduru haline gelmelerinde suçluların kim olduğu , nasıl göz yumulduğu ve verilen tepkilerin adalet sisteminde nasıl karşılık bulduğu konusu tartışılmaktadır. Bu vesileyle ailelerin çocukların cinsel istismarına izin verecek şekilde davranışlarda bulunmaları, dini nikah kıydırarak çocuk yaşta evliliğin önünü açmaları ve yasaların vermediği izni vermeleri ve bu durumu onaylayarak sessiz kalmaları veya çocuğu evliliğe zorlamalarının da bir suç olduğunun üzerinde durmak gerekir.

CİNSEL İSTİSMAR SUÇUNEDİR?

Cinsel istismar suçu Türk Ceza Kanunu'nun 103. Maddesinde tanımlanmıştır. Bu maddeye Göre cinsel istismar suçu açısından, çocuklar iki yaş grubuna ayrılmıştır. On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış cinsel istismar suçunu oluşturmaktadır. Kanunda diğer çocuklar olarak adlandırılan 15-18 yaş grubunda yer alan çocuklara karşı cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar olarak tanımlanmıştır.

Yine Türk Ceza Kanunu'nun "Faillik" başlığı altında değinildiği üzere asli iştirak ve yardım eden sıfatları ile çocukların cinsel istismarı suçunun işlenmesine katılmak mümkündür. Kaldı ki on beş yaşından küçük çocukların evlendirilmesinin, evlendirilmesine rıza gösterilmesinin , evlendikten sonra cinsellik yaşanmasına rıza gösterenlerin , yer sağlayanların vb şekilde bu eyleme katılanların , mağdurun anne babası da olsa asli iştiraktan veya yardım etmekten cezalandırıldığına yönelik yargı kararları mevcuttur.

HUKUKİ KORUMALAR NELER?

Başta Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere uluslararası sözleşmeler, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu , 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuk deyiminden "Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk" anlaşılmaktadır.

5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'na göre cinsel istismar mağduru çocukların korunmasına ilişkin düzenlemelere bakıldığında,

CMK 236/2. Fıkra göre "İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş mağdur çocuk bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir."

CMK 263/3. Fıkra göre "Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim

alanında uzman bir kişi bulundurulur.”

CMK 236/4. Fıkra göre “Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanın özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.”

CMK 236/5. Fıkra göre “Türk Ceza Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır. Kovuşturma evresinde ise ancak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlem, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilir.

Alınan beyan ve görüntü kayıtları dava dosyasında saklanır, kimseye verilmez ve gizliliği için gerekli tedbirler alınır.

4 Ekim 2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi uyarınca çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması yönünde adım atılmış ve günümüz itibarı ile Türkiye genelinde hemen her ilde Çocuk İzlem Merkezleri kurulmuştur.

SORUMLULUK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

Ailelerin çocuğun cinsel istismarına izin verecek şekilde tutum ve davranışlarda bulunmaları, dini nikah kıydırarak çocuk yaşta evliliğin önünü açmaları ve yasaların vermediği izni kendi başlarına vermeleri veya çocuğu bir evliliğe zorlamaları da bir suçtur. Çocuk yaşta evliliğe zorlayan veya göz yuman velilere veya vasilerin de yargılanması söz konusudur.

Çocuklarını evlendirirken suç işlediklerinin farkında olmayan aileler, farkında olmakla birlikte, buna göz yuman ve gerekli ihbarlarda bulunmayan kamu personeli, muhtar, kaymakam, jandarma, polis, öğretmen ve hatta gözünün önünde işlenen suç u bildirmeyen akraba, komşu vs. her kişi Türk Ceza Kanunu’nun ilgili hükümleri gereğince cezai sorumluluğu olduğunun farkına varmalıdır. Bu farkındalığı yaratacak olan da devlet ve devletin kurumlarıdır.

Yasaların izin vermediği durumlarda çocuklarının anne ve babasının onayıyla evlendirilmesi söz konusu olduğunda Türk Ceza Kanunu’nun “çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103. Maddesinde, on beş yaşından küçük kız çocuklarının evlendirilmeleri fark edildiği takdirde, evlenen kişi ile birlikte, hem bu kişinin, hem de çocuğunun anne ve babaları da cinsel istismar suçuna iştirak kapsamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla mağdur çocuğun eşi olduğu öngörülen kişi, annesi, babası, kayınpederi ve kayıncıdır de bu suçtan yargılanmakta ve ceza almaktadırlar.

Yasa dışı erken yaşta evlilikler sonucu kız çocuklarının hamileliği ve bu çocukların doğum yapmaları da ayrı bir yasal sürecin başlatılmasını gerekli kılmaktadır. Çocuğun doğum yapması ile birlikte, ebe, hemşire, doktor gibi ilgili sağlık mensuplarının adli olgunun bildirilmesi yönünden hukuki sorumluluğu bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 280. maddesi, “görevini yaptığı sırada suç işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” şeklinde düzenlenmiştir.

SONUÇ

Görüldüğü üzere, hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde Anayasal güvence altına da alınan ve çocukların toplumsal açıdan korunup kollanmalarını esas alan kanuni düzenlemeler çocukların erken yaşta evliliğe zorlanmasının önüne geçmek gayesi ile yapılmıştır. Bu kapsamda çocuklarının erken yaşta yasaların izin vermediği ölçüde yasa dışı evlendiren ailelerin de sorumluluğu bulunmaktadır. Suçun faillerinin “zorlama olmadığı, küçüğün rızası vardı!” savunmalarının hukuk düzeninde korunmadığı bilinmelidir. Yine kamu görevlilerinin veya istismar eylemine şahit olanların görev ve yükümlülükleri daha da arttırılmıştır.

Son olarak , çocukların istismarının önlenmesi amacına uygun hareket etmek tüm vatandaşların gelecek nesillere olan borcu olduğu unutulmamalıdır.

Çağdaş Bakış

ÇAĞDAŞ EĞİTİM KOOPERATİFİ

www.cagdas.org.tr

